

ŠTEV. 6-8.

LETO II.

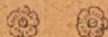
ZBORNİK

* *

**GLASILO ZBORA
SVEČENIKOV SV. PAVLA**

UREJUJE
IVAN REJEC

Tiska Narodna Tiskarna.
V Gorici - 1921.

IZDAJATELJI IN ODGOVORNIK UREDNIK
:: :: **FRANC PODBERŠIČ** :: ::

Upravlja : JOSIP VODOPIVEC, kurat v Nabrežini.
Naročnina 15 lir za tiste, ki niso člani «Zbora».

Venerabili Fratri

ANGELO BARTOLOMASI

Episcopo Tergestino et Justinopolitano

BENEDICTUS PP. XV.

Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Equidem magno cum dolore ex variis locis didicimus, quam graviter factiosis quibusdam plurimi de Histriano clero vexentur, quorum curis fideles croati ac sloveni in ea regione commissi sunt. Novimus enim, ob crudeles omnino expeditiones, quae a malevolis illis patrantur, praeter atrocitates usque ad effusionem sanguinis, contumelias omne genus in sacerdotes inferri qui quidem hoc uno demum crimine accusari possunt, eiusdem nationis et sermonis esse ac fideles sibi crediti a legitima Ecclesiae auctoritate, eosque diligere atque tueri.

Id autem magis Nos angit, quod impune, magistratum negligentia, ut rumor est, flagitia huiusmodi committantur; quod quidem cum augeat scelestorum hominum insolentiam eorumque vim quodammodo comprobet, tum maiorem formidinem adicit inermis victimis et animorum demissionem. Jam vero, quamvis pro certo habeamus a sanis omnibus haec facinora omnino reprobari, nec dubitemus quin, sedata aliquando contentione politica, quotquot sunt qui illa patrarunt, certe se factorum paeniteant ac pudeant, Nos tamen vehementer, pro Apostolico munere, nunc conqueri debemus quod nimium iam atque immoderatius, insana quidem politicarum rerum ratione, iustitia et humanitas violentur: idque manifesto propositorum ipsorum detrimento, quae per has iniurias propugnantur. Atque utinam ne tam abnormis esset Apostolicae Sedis condicio!

Talia enim sunt rerum adiuncta in quibus versamur, ut prohibeant quominus vox Nostra ad eos perveniat, quorum esset et ministerii sacri libertatem defendere et filiorum omnium, qui pastoribus legitimis vi privantur, tutari incolunitatem.

Verumtamen nihil intentatum omittemus ut finis tandem tanto dedecori imponatur. In hanc rem, quo magis desunt humana praesidia, eo alacrius opportunam opem a benignitate Dei efflagitamus, eam pacem ab ipso implorantes, quae tam diu est in terris optatissima.

Haec tibi scribenda putavimus, Venerabilis frater, cum nihil dulcius sit communi Patri quam filiorum dolores participare, eisdemque, quantum potest, solatium afferre.

Atque auspiciem caelestium donorum itemque paternae benevolentiae Nostrae testem, tibi, Venerabilis Frater, cunctoque histriano clero ac populo Apostolicam Benedictionem effuso animo impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, die II mensis Augusti MCMXXI Pontificatus Nostri anno septimo.

Za to velevažno pismo je Zbor svećenikov sv. Pavla skupaj z zastopniki katoliške inteligence dne 5. sept. v Gorici sklenil in poslal sv. Očetu naslednjo zahvalo :

Beatissime Pater!

Litterae Sanctitatis Vestrae, de die 2. Augusti a. curr. Excellentissimo Domino Angelo Bartolomasi, Episcopo Tergestino missae populum Jugoslovenum Venetiae Iuliae eiusque sacerdotes tamquam laetae nuntiae maximo gaudio affecerunt. Qui populus cum legum experts immani et barbarae violentiae permitteretur neque apud magistratus, qui ipsum secundum communissimas iuris normas tueri deberent, ullum inveniret praesidium! Sanctitatem Vestram nactus est protectricem, quae venerabilem gladium summae auctoritatis spiritualis in ipsius defensionem strinxit. Quo facto Sanctitas Vestra id imprimis perfecit, ut cordi plebis crudeliter vulnerato solatium afferretur eiusque in moralem iustitiam confidentia, quae tantopere periclitabatur, valenter erigeretur. Neque dubitamus, quin verba Sanctitatis Vestrae, ex intimo animo fusa, plebi nostrae et sacerdotibus dire vexatis efficax etiam auxilium brevi tempore allatura sint. Etenim qui populum nostrum insolentes et super-

bientes affligerunt, libertate et fortunis subversis imo et effuso sanguine non acquieverunt, sed honorem quoque populi eiusque sacerdotum, qui pacis et disciplinae sunt studiosi, plagis mendaciorum contextis coram omnibus hominibus tollere conati sunt. Quae mendacia nullo modo efficacius everti potuerunt, quam S. Vestrae fortissimis verbis, quae nunquam non per totum mundum audiuntur.

Beatissime Pater!

Sacerdotes Jugosloveni Venetiae Juliae et laici intelligentes catholici beneficium litterarum Vestrarum aestimare novimus atque gratias Sanctitati Vestrae, quae nostram causam defendit, quam maximas agimus. Itaque omnium nostrum intererit, vim verborum Sanctitatis Vestrae, quantum opus est, plebi interpretari, quod etiam ephemerides Jugoslovenae, quae in Venetia Julia emittuntur, iam sine discrimine faciunt.

Imo grati animi sensibus tanto magis imbuti sumus, cum Ecclesiam catholicam sincero corde diligamus: atque potissimum hae litterae Sanctitatis Vestrae novum afferunt documentum, Ecclesiam non solum illos curare, qui splendore atque magifico apparatu in mundo fulgent, sed more amantissimae matris minimos quoque et miserimos filios pari affectu amplexari ac tueri. Ex horum miserorum numero cum simus, tum verbis Sanctitatis Tuae, quibus Te dolores nostros participare asseveras, dulcissime afficimur, tum qui Te oportunam opem nobis a benignitate Dei efflagitatum spondes, gratissimum Tibi animum exhibemus.

Beatissime Pater!

Litterae Sanctitatis Vestrae populi eiusque sacerdotum in afflictione et calamitate versantium animos quam maxime exacerant, nec non spem nobis addiderunt, fore ut Sanctitas Vestra oportuno tempore illa quoque vota et preces benigne respiciat, quae gens nostra Jugoslovena Venetiae Juliae his ultimis duobus annis per sacerdotes suos iterato exposuit, quo ipsius emolumenta tum religiosa, tum nationalia tutiora redderentur. Ut vero Saactitati Vestrae sacerdotes imprimis et laici intelligentes catholici gratos nos exhibeamus, eo contendemus ac laborabimus, ut populum nostrum in ea, quae a maioribus est tradita, devotione erga Ecclesiam catholicam et augustissimum Pontificem confirmemus et roboremus.

Asceza in pastoralala.

Junaštvo duhovnikov.

Dr. M. Brumat.

Duhovnik-junak? Dokaj kuriozna se mora zdeti ta beseda onemu staremu učitelju-liberalcu, ki vidi v duhovščini sodrgo leninov zato, ker je tu in tam prišel v dotiko z gospodom, ki se ni brigal veliko ne za šolo ne za drugo, ampak je ves svoj delokrog več ali manj omejil le na blede nedeljsko pridigo. — In tisti župnik, ki sem ga srečal nekje na Tirolskem, bi s smehljajem zavrnil duhovsko junaštvo kot otroško naivnost; saj je rekel, da je vsakdo norec, ki se dandanes posveti duhovskemu poklicu, ki ne obeta ne spoštovanja ne stanu primernega kruha. Naj misli ta tako in oni drugače, kdor je doumel bistvo duhovskega poklica in njegovih nalog, ne dvomi, da mora biti vsak duhovnik prežet junaškega duha, če naj da Bogu in ljudem to, kar po pravici od njega zahtevajo.

Le poglejmo na Jezusa, ki nas je s svojo milostjo poklical v svoje stopinje in gorenja trditev nam bo jasna. Njegov ljubljenec Janez pravi v svojem prvem pismu. »quoniam ille animam suam pro nobis posuit«, in prav zato zahteva, da moramo tudi mi »et nos debemus pro fratribus animas ponere«. Kdo so ti naši bratje? Ali morda le krvni bratje, ali le duhovni sobratje, ali le tista peščica zvestih ovčič, ki z veseljem takoj sledi vsakemu prijateljskemu nasvetu dušnega pastirja in ga ljubi in časti kakor se spodobi ali morda še bolj? Ali ne spadajo med naše brate tudi tisti mlačni verniki, ki ravno še pridejo k maši ob nedeljah, in tudi tisti, ki sploh ne poznajo več cerkve, in tisti, ki o praznikih še bolj pridno delajo kot v tednu in povsod sramotijo vero in vernike, in tisti, ki jih po-draviš in ti še odgovora ne dajo, in oni, ki ti stojijo kot osebni sovražniku nasproti in ti mečejo polena pod noge kjerkoli le morejo? Da, vsi ti so naši bratje in težko je sicer za slabega človeka. — mi moramo biti pripravljeni zanje »animas ponere« in sicer za take brate in take ovčice! Za to je treba pravega junaštva; saj se nam zdi večkrat naravnost nezaslišana žrtev, če se moramo iz ljubezni do bližnjega odpovedati kakim udebnostim. Da, duhovnik mora imeti nujno po svojem poklicu nekaj junaškega na sebi, to pa zlasti dandanes. Saj mora ves goreti za ideale, biti prežet resnic in visoko dvigati pred vsem svetom načela, katerim se upirajo na vse kriplje znanost in umetnost, po njih okužena inteligenca in široke ljudske plasti, kapitalizem in proletariat, ves notranji in zunanji svet, pekel in hudič. Le pomislimo, koliko heroične moči in zvestobe do katoliških načel zahtevamo že od laikov, ki jih moramo navduševati k vstrajnosti v boju proti toku javnega mnenja. Ali ni

treba pravega heroizma našim delavcem, če naj ohranijo svoje versko prepričanje v delavnici in v vsakdanjem občevanju s tovariši? Kolikemu zasmehovanju in sumničanju se izpostavlja krščanski mladenič in mladenka, ki večkrat pristopata k mizi Gospodovi! Koliko moči je treba krščanski ženi, da more izpolnjevati svoje verske dolžnosti, ako je prišla v pesti zagrizenemu protiverskemu pustežu! Tudi že otroku je večkrat treba občudovanja vrednega heroizma! Te dni sem srečal majhnega dečka in sem ga vprašal, ali pridno zahajaš k maši. Odgovoril mi je: »Vsako nedeljo grem k maši, pa ne vedno v Solkan. Če gre tata v Gorico, pridem v Solkan; kadar pa gre tata v Solkan, moram iti v Gorico, da me ne vidi«. — In kje tiči zadnji razlog, da imamo med katol. inteligenco tako malo zares klenih in skozinskozi zanesljivih mož? Treba je pač junaštva, s katerim razpolaga le majhno število. Mi duhovniki se moramo zavedati, da veliko zahtevamo od naših laikov. Zavedati se pa moramo vselej tudi, da stavimo te zahteve v imenu božjem, ki lahko prisili človeka tudi k izrednim žrtvam, v imenu Jezusovem, ki pa prav zaprav pričakuje predvsem od svojih duhovnikov še večjega junaštva.

Sedaj se prašajmo: v čem obstoji to duhovsko junaštvo? Prav gotovo ne v surovem razmahu sil in v tistem slepem porivanju v prve vrste, ki išče izrednih dejanj, da potem počiva na lavorikah ali pa obnemoglo dene roke križem. V 5. pogl. I. knjige Mak. beremo o takem nepristnem junaštvu, ki išče le svoje časti. Tam pravita Jožef in Azarias: «*Faciamus et ipsi nobis nomen et eamus pugnare adversus gentes, quae in circuitu nostro sunt*«. In uspehi tega heroizma.... et ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri et facta est fuga magna in populo, quia non audierunt Judam et fratres eius, existimantes se fortiter facturos, Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.... In illa die ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in praelium«. Pravo junaštvo je šele tedaj mogoče, ko se posameznik dvigne iz ozkega kroga lastne osebnosti in upre svoj pogled na skupne cilje in ideale, ko se zave visokih vrednot zvestobe in dolžnosti, ko spozna neizmerno važnost prave uvrstitve in podreditve posameznikovih sil; potem šele more posameznik uspešno zastaviti vse svoje sile v prid skupnemu cilju. Če naj bomo torej junaki v pravem pomenu besede, moramo biti prežeti ljubezni do naših skupnih idealov in ta ljubezen mora biti tako močna, da pozabimo sami nase in da zatremo vse samoljublje in vso nevoščljivost ter postavimo znanje, moči, mir, zdravje in če treba tudi življenje v službo skupnosti. Koliko več dobrega bi se naredilo za kraljestvo božje tudi v naših dneh, ako bi bile sicer redke vrste duhovnikov napolnjene tega junaškega duha; koliko zla bi se že bilo lahko preprečilo v cerkvi božji, ako bi častihlepje in ljubesumnost ne

silila v ospredje ljudi, ki niso bili »de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel!« Ljubezen do kraljestva božjega in do njegovih koristi zahteva od nas, da si v čim višji meri priborimo tega duha. Toda kako, kje dobimo učitelja tako heroične velikodušnosti?

Spet stoji pred nami naš Gospod Jezus Kristus. S prstom kaže na svoje plameneče Srce in zdi se mi, kakor da govori: »Ignem veni mittere in terram et quid volo nisi ut accendatur« (Lc. 12/49). Kje dobite človeka, ki bi bil tako globoko poznal visoko vrednost svojega zvanja, ki bi se bil s tako močno ljubeznijo in s tako gorečim navdušenjem posvetil temu poklicu kot učlovečena Beseda božja? Njegovo Srce je polnil pravi požar navdušenja, ki je mogel zanetiti ves svet. Toda to ni bil ogenj, ki ga zaneti v mladih sreih čar novosti, a ugasne, kakor hitro naleti na stotere žrtve vsakdanjosti. To ni bil ogenj, ki ga prižigata napuh in prevzetnost, strast in vladeželjnost; sicer bi ne bil omejil svojega javnega dela skoro izključno na majhno zaničevano Galilejo in na najnižje ljudske sloje, ampak bi nastopil v Atenah ali Rimu in bi prodajal svojo modrost najbogatejšim in najbolj izobraženim tedanje dobe. Spoznanje veličine božje in vrednosti človeške duše in nadnaravnih dobrin je zanetil ogenj, ki je plapolal v Jezusovem Srcu. Vse te neizmerne dobrine so tako polnile njegovo bitje in žitje, da je komaj čakal trenutka, ko bo žrtvoval zanje čast in življenje. — In kako udejestuje Jezus drugi zahtevek srčnega junaštva! Njegova gorečnost je neizmerna, a Jezus jo une krotiti, uvrstiti v velikanski načrt božje previdnosti, podrediti volji svojega nebeškega Očeta. Že na betlehenskimi poljanah so oznanjevali angeljski zbori motto Odrešenikovega življenja: »Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji«. Zato pa pravi Jezus tolikokrat v svojem življenju, da ne išče svoje časti in da ne misli uveljaviti svoje volje, ampak voljo tistega, ki ga je poslal. »Non quaero voluntatem meam, sed eius qui misit me« (Iv. 5, 30). »Descendi de coelo, non ut facerem voluntatem meam, sed eius, qui misit me«, (Jo 6, 38). Še več, Jezus ne le poslušá, kar Oče od njega zahteva, ampak pri vsakem svojem dejanju se kot ljubeči otrok vpraša, ali je to in ono Očetu tudi posebno ljubo, in zato pravi: »Ego quae placita sunt ei, facio semper«, (Io 8, 29). Kar je našemu telesu hrana, to je Jezusovemu zvanju izpolnovanje božje volje. — »meus cibus est, ut faciam voluntatem eius qui misit me«, (Jo 4, 34). Zato ker je to bila volja nebeškega Očeta, si je Jezus izbral za svojo blagovest zadnji kotiček zemlje, zato je postavil za stebre božjega kraljestva neuke priproste može, zato je zbiral krog sebe skoraj izključno le zapuščene trpine, zato je delil usmiljenje največjim grešnikom. Pa kaj bi našteval, saj je sveto pismo polno dokumentov, ki pričajo za to zlato dno Jezusovega Srca — tako da lahko rečemo: vsakemu njegove-

mu koraku, vsaki besedi, vsaki misli, vsakemu srčnemu utripu je dajala smer volja Očetova. »Non possum ego a meipso facere quidquam... quia non quaero voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me«. (Jo 5, 30). In tako se je bližala ura trpljenja in vsa njegova narava je vstrepetala pred bližajočimi se grozotami, tedaj so vskipele iz plemenitega, svojemu programu do konca zvestega srca one Boga-človeka vredne besede: »calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?« (Jo 18, 11) Po vsej pravici je torej mogel reči Jezus svojemu Očetu: »ego te clarificavi super terram« (Jo 17, 4). In kaj zahteva Sin od svojega Očeta za vso to neizmerno otroško vdanost in pokorščino? »Clarifica filium tuum« — zakaj? zato da bo Sin poveličan in da tako dobi primerno plačilo? Ne, ampak »ut filius tuus clarificet te.« (Jo 17, 1)

To je v kratkih potezah neskončno junaštvo Presv. Srca Jezusa, ki je mogel reči o sebi: »jaz ne iščem svoje časti«. (Jo 8, 56). To junaštvo ostane za nas vedno nedosegljivi ideal, a naša dolžnost je, da se temu idealu čedalje bolj približujemo. Zlasti v vsakdanji meditaciji skušajmo vedno boljše spoznavati občudovanja vredno Srce Jezusovo, ki nam bo z veseljem odpiralo svoje neizmerne zaklade in nas bo preobražalo »de claritate in claritate« do one stopnje duhovskega junaštva, ko bomo živeli le Bogu in iz ljubezni do Boga izveličanju neumrjočih duš. Šele na razvalinah lastne samoljubnosti bomo doumeli popolnoma junaštvo duhovskega poklica, in takrat bomo tudi prav jasno spoznali kaj se to pravi: »animam ponere pro fratribus«.

Več zanimanja za Marijine družbe.

Leopold Cigoj.

Že kratek pregled današnjih žalostnih versko-nravnih razmer nam pokaže nujno potrebo, da se zopet z večjo vneto in skrbnostjo zavzemimo za Marijine družbe. Le pogledmo! Sedanje versko življenje našega ljudstva ni povečini ne krop ne voda. Sadovi vojske so verska mlačnost in malomarnost. Svet se brani zajemati čiste vode iz studencev Izveličarjevih, želi pa si neke vrste kompromisnega katoličanstva v službi dveh gospodov. Ne kriči ravno (vsaj pri nas ne) proti Kristusu, a zelo se tudi boji zameriti mamoni.

Tako danes že staro in mlado, možki in ženske. In ker je tako stanje trajno nevzdržno, ker vleče človeka zelo rado navzdol, moramo na svojo veliko žalost opazovati dan na dan, kako se dolge vrste naših ljudi vedno bolj odtujujejo vzvišenim idealom Krisusovega nauka in čistim vzorom svete cerkve.

To je pa gotovo najžalostnejši štadij verskega življenja, ki si ga moremo misliti, ker je najnevarnejši. Zgrozil se je nad njim že sam sveti Duh in kliče po apostolu: »Poznam tvoja dela, da nisi ne mrzel ne gorak; o da bi bil že mrzel ali gorak; a ker si mlačen in ne mrzel, ne gorak, te bom začel pljuvati iz svojih ust«. (Apocal. 3.-15.-16.)

Ugotovimo! Današnja človeška družba je velik bolnik. Njegova bolezen se imenuje verski indiferentizem. Datira že davno izpred vojske, a v vojski se je še skrajno poslabšala. V svojem kužnem značaju je zastrupila na tisoče prej zdravih in čvrstih organizmov, zdravljenje le počasi napreduje in bolezen zavzema že kroničen značaj.

K temu bolniku smo poklicani mi kot zdravniki. Odločni v izberi najradikalnejših sredstev, strogi v profilaksi in razkuževanju, smo pred vojsko z velikim veseljem opazovali postopno pojemanje bolezni. Bolni organizmi so se zdravili in krepili, zdravi pa imunizirali proti okuženju.

Prišla je vojska in ustvarila na mah najnezdavejše ozračje... večkrat celo hoté in na umeten način... Zdravniki po večini razkropljeni; kar jih je še ostalo na mestu, ovirani v prizadevanju... moralni bolniki pa razmetani po širnem svetu in prepuščeni sami sebi.

Čakali in želeli smo si čimprejšnje rešitve iz tega neznosnega položaja, tidno odločeni, da začnemo t a k o j s korenito rimeduro, čim odpadejo prej nepremagljive ovire in se vsaj nekoliko zopet sčisti okuženo ozračje.

Danes so že blizu tri leta po vojski, a naš bolnik je še zmeraj nevarno bolan. Niti zavedati se noče bolezni in zato se brani vsakega zdravljenja in se mu upira.

Pogosto se čujejo pa tudi glasovi, da ga sploh prav ne zdravimo. Izkušeni zdravniki trdijo, da hodimo okrog tega bolnika preveč z usmiljenjem, ker je bolezen prehuda, da bi jo mogla ozdraviti sredstva medicinae universalis., recepti cum sacharo in oljem ter razni obliži. Trdijo, da se moramo odločiti za radikalnejša sredstva in rano izžgati ali izrezati z nožem, četudi boli. Le krščanski radikalizem nas je rešil v liberalni dobi, le ta nas more rešiti tudi sedaj. Drugod ga faktično že tudi uporabljajo in zato so mnogi v strahu, da bomo čez leta bridko obžalovali zamujene momente, ako se ne poprimemo pravočasno tudi pri nas radikalnejšega katoličanstva.

Bodi pa temu že kakorkoli eno je gotovo, da niti pravil splošne higijene doslej zadostno ne upoštevamo. Premalo skrbimo za izolacijo še zdravih organizmov, ko je vendar profilaksa prvi in temeljni pogoj, da nadaljnje okuženje vsaj omejimo, ako nam ga že ni mogoče popolnoma zabraniti.

In ravno Marijine družbe nam morejo v tem oziru sila koristiti in pomagati. Žal, da je tudi temu, svojčas tako čvrstemu organizmu, zasekala vojska zelo hude rane. Mnoge družbe so naravnost zamrle, druge životarijo in le malo jih kaže še zdravo življenje.

Ali moremo torej stati mirno ob strani in gledati, kako še te vedno bolj hirajo in propadajo? In to iz edinega razloga, ker je premalo splošne pobude za marijansko organizacijo?

Exempla trahunt. Kjer razpade ena družba, potegne večkrat še drugo v bližini za seboj ali vsaj zelo kvarno vpliva nanjo.

Glede družb, ki so shirale med vojsko in vsled vojske, se še moremo tolažiti, da nismo bili sami tega krivi; za vse poznejše izgube bi pa padla krivda tudi na nas. Zgodovina, ki nas bo milo sodila o vojnih letih, bi nas morala za povojni čas obsoditi, da smo mnogo zamudili, kjer bi se bilo dalo še marsikaj narediti in rešiti.

Zato potrudimo se, a poživimo najprej v sebi pravega in iskrenega marijanskega duha; potem pa pojdemo srčno na delo za razširjanje Marijinega kraljestva v polnem zaupanju na bogati blagoslov, ki nam ga bo priboril prisrčen kult Marijin v službi Njej gotovo zelo ljube ustanove Marijinih družb.

Vsaka malodušnost in nezaupanje v uspeh pomeni že neuspeh; pregovor pa pravi, da kdor se čvrsto loti dela, ga je že na pol dovršil. In s tako energijo se moramo lotiti dela za Marijine družbe, ako jih hočemo zopet spraviti na noge in res nekaj doseči. Smatrati moramo za najsvetejšo dolžnost, da zberemo mladino zopet okrog Marijine zastave in jo postavimo pod njeno varstvo. Odraslo, kolikor je je še dobre, otroke pa po možnosti vse.

Brez težav seveda ne pojde, a brez uspehov tudi ne bo. Per aspera ad astra. Sicer pa katera panoga dušnega pastirstva je danes brez težkoč? S previdnostjo in modrim nastopom pa se da mnogo ovir odstraniti in premagati, nasprotovanja omiliti; saj s tem, da nekatere zberemo pod Marijino zastavo, še nočemo nobenega zavreči.

In ravno, kjer je družba najtežavnejša, je hkrati najpotrebnejša. Gotovo pa se bo dalo najti povsod vsaj nekaj blagih deklet, s katerimi bo možno začeti. Saj ni vse na številu. Če jih imaš le nekaj, pa dobrih in zavednih, imaš že tudi toliko apostolov in pomočnic za sveto stvar.

Ker pa bo o vsem tem v doglednem času govora še drugod, naj zapišem semkaj še eno samo misel, kakor jo imam že dolgo časa na srcu. Smatram namreč, da so duhovnije za fronto in v notranjščini dežele, ker niso med vojsko niti gmotno niti moralno tako hudo trpele, dolžne z lepim zgledom dati po-

budo in moralno oporo vsem svojčas evakuiranim vasem. In to moralno oporo so jim dolžne v enaki meri, kakor jim dolguje država gmotno podporo. Brez te se namreč prejšnji domovi ne morejo zopet pozidati, brez one ne versko življenje z lahka dvigniti in poživiti.

Sicer pa je zadeva obnavljanja in poživljanja Marijinih družb tako važna, da se hočemo o njej porazgovoriti na **posebnem sestanku, dne 13. oktobra t. l. ob 2. uri popoldne v nadškofijski palači v Gorici**. Zadostoval bi komaj cel dan, da bi se o vsem natančno pomenili in dogovorili. Ker pa ne kaže sklicevati tako pogostih sestankov, zadovoljiti se moramo za sedaj s pol dnevom. Razpravljali pa bomo o Marijinih družbah s sledečih vidikov:

1. I. L e b e n: Ali res niso Marijine družbe za sedanje čase? Težave in predsodki od strani voditeljev in ljudstva.

2. Dr. A. P a v l i c a: Velik blagoslov Marijinih družb. — Skrb za dobro vodstvo.

3. Razgovor o podrobni organizaciji; o Marijinih vrtcih; o enotnem postopanju in drugo.

Upati je, da nam bo imenovalo škofijstvo do tedaj že tudi šefa-vodnika: škofijskega voditelja. Zadeva je važna in aktualna; zato pričakujemo najobilnejše udeležbe.

Z ljubim Sinom nas blagoslovi — Devica Marija!

Jezus, prijatelj otrok — vzor duhovnikov.

E. F., stud. th.

Kaj bi bilo leto brez pomladi, drevo brez cvetja?

Kaj človeški rod, kaj svet brez mladine? —

Kaj je mladina, kolika vrednost mladosti — tega se zave-mo šele, ko je več ni.

Nje vrednost ve dobro ceniti ljudska pravljica, ki si slika kot preostanek raja — zvezdnato nočno nebo, cvetlice v najlepši pomladi in otroke v brezskrbni dobi.

Naš namen pa ne bo, občudovati ali tehtati vrednost ali lepoto tistega srečnega časa, od katerega se poslavljamo, marveč pregledati hočemo par misli, kako skrb posvečajmo mladini, da bo imela sedaj veselje in kdaj korist od srečnih mladostnih let; kako skrb ji posvečajmo zlasti danes, ko je — kakor se vidi, mladina zašla s poti, po kateri bi morala hoditi, da bi šla

navzgor, naprej, naprej do radostnih višav,

kjer se valovi hrepenenja pomiré,

kjer mine hrup in zapeljivost izkušnjav,

kjer dvomi posmehljivi več se ne rodé!

Ni dolgo od tega, ko je govoril pri nas pisatelj Zlate knjige o nalogah, ki jih stavlja duhovništvu religiozni problem modernega človeka.

Dejal je med drugim, da je treba danes bolj ko doslej zadovoljiti težnje po nadsvetnem idealu in začeti v tem oziru že pri otrocih.

Danes je dosti surovega, krutega, vendar tiči na dnu vsega religiozno vprašanje; tudi med inteligenco, o kateri ne moremo ravno trditi, da je bogve kako naklonjena krščanstvu, vlada želja, kakor po miru tako po religiji; tudi čni hočejo idej, ki so absolutnih vrednosti, saj vidimo čedalje več konvertitov, ki se vračajo v Cerkev ne po umskih razglabljanjih, marveč po tajnih potih božje previdnosti.

Ti ljudje hočejo nehote, da se jim govori o ničevosti naslad, o lepoti, o mistiki. Kje se pa slišijo taki govori?

Duhovnik bo mogel današnji svet vzgojiti samo, če bo deloval vsestransko in ne morda samo znanstveno, samo politično, samo za nekatere.

Žalostna resnica je, da greše danes duhovniki s fanatizmom in ker pozabljajo, da so poklicani v pravi misijonski poklic, da morajo skrbeti za vse, ne samo za boljše sloje, ne samo za svojo stranko, ne samo za svoj narod. Vsi imajo duše. Res, da je vsak sebi najbližji, a pozabiti ne gre drugih. In predvsem si je treba pridobiti inteligenco, ker masa se potem ravna po nji.

Ne smemo imeti samo predsodkov, saj ni vsak tako slab, kot ga sodimo, tudi ne tako strasten ali sovražen kot se nam kaže, in marsikdo govori — in menda jih je prav dosti — proti lastnemu prepričanju, samo, ker je zapeljan.

Le stopimo pred vsakega z mnenjem, da je dober, plemenit, pa bomo lažje shajali. Kdo je spreobračal svet? Ali znanost, ali tecrija — ne, marveč ponižnost svetih mož, ki jih pošilja Bog od časa do časa.

To bi bile uvodne misli Terseglavove in po teh maksimah se mora ravnati naše delo v skrbi za mladino. —

Kakor je vsakega današnjega greha kriva vojska, tako bo tudi pokvarjenosti mladine. — Jasno.

Nemalo so pa krivi stariši in vzgojitelji in med te spada tudi duhovnik. Njih krivde so zlasti tri.

Premalo skrbi posvečajo mladini.

Premalo jim dajo pravega veselja.

Premalo meclijo zanje.

Za mladino se ne stori nikoli preveč, pa naj se kdo ubija z njo celo življenje.

Res je, da se menda temu ali onemu posmehujejo, če si da opraviiti veliko z otroki, pa to so farizeji, ki jih je Overbeck tudi upodobil na znani sliki: Jezus, prijatelj otrok.

Za otroke ni nikoli dovolj, dasi je to delo včasih zelo nehvaležno. Znano je, da ena mati lahko preredi 10 otrok, 10 otrok pa ne more vzdržati ene matere. Ali kljub tej nehvaležnosti bo našel vsak vzgojitelj dosti prijetnih ur, ko bo šel med otroke, kakor je sedel Jezus med njimi po palestinskih vasicah.

In, dragi tovariši, še nekaj drugega je, kar nas mora nagibati, da imamo kar moči veliko spoštovanje do mladine:

Mi vemo, kako je Bog od vekomaj ljubil otroke, kako je nanje mislil in jih v času obdaril in odlikoval, ko jih je sprejel za svoje. Mi vemo, da je ravno otroška doba najlepša, ker jo vežejo najlepše vezi s samim Bogom: mislite samo na sveti krst, sveto birmo, 1. sv. obhajilo in 1. sv. spoved.

Dalje ima vsak otrok od Boga odločeni cilj in namen v življenju, pa naj bodo ti kdaj »Veliki« kakor jih imenuje zgodovina, ali pa revni in priprosti, za katerih imena ve samo ljubi Bog.

In načrte božje moramo spoštovati že raditega, ker so vzgojitelji gradje za izvrševanje teh načrtov.

Vsi načrti božji pa streme za našo večno srečo.

Kdaj pa je lažje naravnati drevesce, da raste kvišku proti nebu, kot ravno v mladosti. Če se v mladosti nagne v stran, bo ostalo tudi pozneje tako.

O če to pomisliš, pa znaš ceniti vrhu vsega še čisto dušo, moraš nehote zaklicati:

Gospod, nedolžno varuj ti oko, da bridka slana lilij ne popari, da dolgo, dolgo raj se v njem zrcali.

Ako bi stopil Jezus med naše otroke, ne vem, če bi bil vsem tako prijazen, če bi zaklical vsem: Takih je nebeško kraljestvo.

Zato pa bodi naša skrb, da popravimo, kar se da, in začnemo, kakor treba.

Rekel sem: premalo skrbi, premalo veselja in molitve.

Šola ne da vsega. Če ve otrok, kdaj je vladal ta ali oni kralj, če zna analizirati stavek, če zna seštevati, odštevati, deliti — to še ni vse. V tem oziru so bile grške šole dosti pred našimi.

Bolj ko kdaj nam manjka srčne vzgoje. In srčna vzgoja se ne doseže naenkrat, nagloma.

Poskusi z malenkostmi: Vedno imaš kaj za otroke: Danes lepo povest, prihodnjič razložiš lepo sliko, srečaš otroka, pa ga prijazno ogovoriš, kam gre, kako mu je ime, če je priden; se kam pelješ, ga vzameš na voz! mu daš lepo podobico; pride k tebi, dobi hruško, jabolko, kos kruha; v cerkvi jih navadiš lepega vedenja ne s sikanjenj, ne s pogledi, ne s kaznimi (izjeme so), obnašati se morajo dostojno, ker je tam Jezus doma;

starše morajo ubogati ne radi šibe, marveč, da jih ne bo Jezus žalosten!

Bolj ko kedaj, je treba danes zadovoljevati težnje po nadsvetnem — dejal Terseglav.

In veselje: delo v vrteih, otroške igre, zabave — ljubezen je iznajdljiva, kdor otroke ljubi, bo znal izbirati!

Zlasti bi opomnil na eno: na dan 1. sv. obhajila naj se vrši kar mogoče lepa slovesnost v cerkvi, naj se pa ne opusti tudi kaka zunanja slovesnost, recimo kaka lepa otroška igra nabožne vsebine etc.

Kaj je pa z molitvijo, presodi vsak sam.

Toliko o otrocih.

Zbogom, ljubi otroci, zbogom!

Ko gledam ti v oči, o ti nedolžno dete,

le ene želje svete mi duša govori:

Kot danes v božji svet, da bi čez nekaj let

oko ti še svetilo tako nedolžno milo.

To pa še ni vse.

Kaj je s tistimi, ki zapuste šolo? Prej smo skrbeli zanje, sedaj jih naenkrat izpustimo iz rok — brž se bodo razkropili in skoraj ves naš trud bo zastonj.

Tu mislim predvsem na naše fante.

S fanti je križ — tako govori pravzaprav le tisti, ki ne pozna fantovske duše.

Treba pa je pomisliti, da fant ni dekle; njegova narava je čisto drugačna. Fant je pogumen na neumnosti, neroden za počežnosti, boječ, če je treba k spovedi.

Ako pa reče kdo, da so naši fantje hudobni in surovi, mu tega kar tako tudi ne verjamem. Gotovo je, da si ne da venomer pridigati, da izgubi s tem vso dobro voljo, zato pa je treba z njim drugače ravnati.

Fant je otrok svojega kraja, razmer, v katerih živi; okolica, ki mu je vzgojiteljica in mati, ga hoče imeti takega, kakoršen je.

Tega gotovo ne pomislijo zlasti tisti starši, ki venomer tožijo, kakšni so danes njih otroci, pa ne pomislijo, da so bili sami nekdanj tudi taki. Mladost je pač mladost. Treba je vajeti, a od časa do časa se mora pogledati tudi skozi prste.

Le počakajte, ko bodo ti fantje kdaj dorasli, kakšni možje bodo!

Toliko lekcije bi dal vsakemu, ki bi mi tožil, da je s fanti križ.

In naloga vzgojitelja, katera je?

Poslušajte rajnega Kreka:

Fantje, jaz sem mlad, je dejal nekoč v družbi mladih fantov. Če boš sam mlad po duši — se boš dobro počutil v družbi mladih.

Mlad človek ima pred seboj še dolgo življenje, ker misli še veliko storiti, ima velike cilje.

Star pravi: Toliko in toliko bom porabil, toliko časa zamudil, s potovanjem so združene neprijetnosti.

Mlad pravi: Treba je iti, zato grem. Korajža velja. Za našo stvar se moramo zavzeti.

Kadar začne človek gledati nazaj, koliko je že storil, tedaj je star.

Mladina gleda naprej, koliko dela je še čaka. Fantje, bodite mladi!

In poslušajte še dalje, kako je on umeval in analiziral mlado dušo:

Fant je pogumen, najsi ga čaka težko delo, dolga pot, nevarno podjetje. Fant je vesel. Zavedst zdravja in moči, misel, da mu vesti ne teži nobena stvar, ki bi mu grenila spanje, mu vedri lica. Fant je vitežki. On že nekaj pomeni. Doraščča, pripravljaja se na ženitev. Ugajati hoče ne samo po telesni postavi, ampak tudi po dušnih vrlinah. Fant drži na svojo čast; mičesar ne sme storiti, kar bi kazalo v njem malenkosten značaj. Pripravljaja se na čas, ko bo mož, ko bo vodja družine, ko bo skrbel za druge. Fant raje izkazuje dobrote in usluge, kot jih prejema. Vir neizčrpne mladosti je pa živa vera v Boga.

Tako naš Krek o fantih.

In mi? Tudi za nas ima par besed. Poslušajte:

Če kdo razžali mojo osebo, mu jaz odpustim. Če pa kdo napade moj narod, moje vero, moje stranko, mu ne morem odpustiti. — Zavedaj se, da si na pravi poti, da mora imeti stvar, za katero se trudiš, nedvomno uspeh. Kdaj pride uspeh, je odvisno od božjega spoznanja. Naša stvar je, da delamo in smo Bogu všeč. Ne triumfiraj nad uspehi, ne žalosti se nad neuspehi. Ne prepiraj se z Bogom, ali ima tvoje delo zadosti plačila ali ne. Vedi, da nobeno delo ne ostane neplačano in da Bog ne plačuje vsako soboto.

Mislj'm, da so besede, vredne spomina.

In kar sem uvodoma rekel o delu za mladino, ponavljam tudi sedaj, da se premalo brigamo za fante, da jim nudimo premalo veselja in da premalo zanje molimo.

Ne bom govoril o našem delu v društvih; to bi bilo poglavje zase. V spomin vam pa priključim besede Terseglavove, da je danes bolj ko kedaj potrebno, zadovoljiti težnje po nadsvetnem idealu — in skoro ravnokar omenjene Krekove: da je vir neizčrpne mladosti živa vera v Boga.

Z ozirom na to se hočem dotakniti v par jasnejših potezih enega, morda za naše kraje in bližnjo bodočnost aktualnega vprašanja — namreč o mladeniških ali fantovskih Marijinih družbah. Seveda, misel je na prvi pogled skoro predrzna.

Naš vladika, škof Jeglič, je govoril nekje fantom in dejal med drugim:

Slovenski fantje, za to glejte, za Marijo, to ljubite, tej sledite. Ta naj bo izvoljenka in kraljica vaših src. Sai je najkrasnejša, najčistejša, vse ljubezni najbolj vredna.

To so besede marijanskega škofa, kakor ga smemo imenovati. Zde se mi preroške za našo prihodnost.

Brez predsodkov poskusimo rešiti to vprašanje.

Zakaj fantovske M. dr. ne uspevajo? Zakaj, zato ker fantje niso zanje. Dobro. Zakaj pa društva uspevajo ali ne uspevajo? Ali tudi zato, ker so ali pa niso fantje zato? Ne. Torej?

Je drug vzrok — in to je pravilno vodstvo. Tudi Marijine družbe bodo uspevale, kadar jih bomo prav in z veseljem vodili. In bolj ko kdaj bo treba verske obnove na tem polju v bližnji bodočnosti, kajti če bomo na vse drugo mislili, pa pozabili na Marijo, bo zastoj; ne bomo imeli zavetnice in priprošnjice pri Bogu in Bog nam ne bo dal blagoslova. To si upam trditi.

Štiri glavne ovire pa nam bo treba premagati, štiri predsodke bo potreba izbiti, da se bomo tega dela pogumno lotili in ti so:

1. Premala popularnost fant. M. d., ki ima svoj vir v nepoznanju družbe.

2. Terorizem slabih fantov.

3. Fantovske razne navade.

4. Prevelika strogost od strani voditeljev.

Oglejmo si posamezne.

Ali vidite tam našega Janeza, vesel, rdeč, tri mernike ti nese, ljubezniv, prijazen, odkrit fant. On ki ni nikoli v zadregi, ti povese oči, če ga vprašaš, kdaj se pride vpisat v Mar. družbo. — Veste kaj, menda nikoli. Če bi se drugi. bi se tudi jaz, tako pa ne. — To bi rekel.

Pa kaj, ali mislite, da se Janez sramuje Marije? O da bi ga videli tam v tujini, tam v vojski, da bi ga videli na bolniški postelji, kako se mu je oko isknilo, kako mu je v kalnem očesu zasvetila solza, ko je slišal o Marijini ljubezni.

O sramuje se ne. Ali mu manjka poguma? Ha, on je dečko, da malo takih. Toda prijatelje ima med drugimi fanti, od teh bi se težko ločil. Tega pa ne. Janez je rad tam, kjer jih je več. Če se zapišem — pravi, bom moral hoditi okrog ko čmeren stavec; s kurami bo treba spat; zavriskati ne bom smel nikoli

več; s fanti zapeti ne več; samo v cerkev, iz cerkve pa domov, pa roženkranc v roke, pa spat.

O ne Janez. Mi ne bomo taki. Mi nismo janzenisti. Mi ti privoščimo kozarec vina, mi smo iz srca veseli, ko vriskaš; mi bomo zahajali v družbe poštenih fantov, ne samo tja, kjer imamo svoje shode, šli bomo sedet tja pod lipo, tja na tiste hlode, tja pred tisto hišo, kjer se vi zbirate. Mi vemo, da zaupljivost rodi zaupanje. In naše pridige ne bodo toliko besede, kakor zgledi.

Slabi fantje so druga ovira. Kdo so to? Nekateri dosluženi vojaki in nekateri Amerikanci in nekateri domačini, katerih je povsod nekaj, da so za zgago. Na te se ne gleda, ker imamo med kmečkimi fanti veliko dobrih biserov in zakladov. Tudi niso vsi tako slabi, kot se na prvi pogled vidi. Treba je vse prebrati in našli bomo celo med plevelom dragocene cvetke.

Seveda, preštudirati je treba tudi slabe fante.

Nekaj jih pokvari vojaščina. Ko pride fant od vojakov, gre pokorščina rakom žvižgat, sramežljivost je izginila in ker ima tak fant veljavo, se ga kmalu oklenejo.

Kaj so za nas izselniki, bi bilo odveč praviti. Žalostna resnica je, da se danes mlad človek po svetu zelo malo dobre ga nauči. Gotovo pa je, da je v vseh lumparijah dovršen mojster. Seveda, so tudi bele vrane.

Tretji so sinovi zanikrnih staršev, ti postanejo sčasoma barabe.

Kaj je torej s takimi slabimi fanti, ki terorizirajo dobre fante, če hočejo še ostati dobri.

Dušo imajo. Naj jih poskusi duhovnik zlepa, počasi, previdno spametovati. Vsak seveda ni za to.

Če vse nič ne pomaga, je še eno sredstvo, zadnje: da jih pred vsemi dobrimi fanti razkrinkaš.

Ponekod imajo fantje razne ponočnjaške in druge razvade.

Trezni in dobro vzgojeni fantje se takih čedalje manj udeležujejo. Tu je treba spregovoriti staršem včasih kako besedo. Nekateri si namreč prav nič ne delajo iz tega, če hodi njih nadebudni sinko cele noči okrog, če prihaja ob nedeljah šele zvečer ali morda proti jutru od krščanskega nauka. Seveda, nekaterih navad skoro ne bo mogoče zatreti, dasi so včasih tudi že neznane, mislim: postavljanje pregraje nevesti ali ženinu, kjer je to v navadi, ali pa slovo fantov pred naborom. Gotovo bo najbolj pametno, če se duhovnik tu prav nič ne vtika vmes. Zlasti kar tiče nabornikov. Saj je to eden najslovesnejših fantovih dni in ne gre zameriti, če je tiste dni malo glasnejši in če se ga tudi morebiti malo naleze. Mislim da bi ne bilo na mestu, ob takih prilikah fante karati. Marsikdo, ki je dobra dušca, nima še sebe popolnoma v oblasti.

Miloba, ne strogost, je tu na mestu. Fante je treba meriti z drugim vatlom kot pa dekleta. Kar se dekletu zapove, mora nasproti pri fantu imeti videz želje, sveta.

Toliko o fantovskih Marijinih družbah.

Še par besed o dušnem pastirstvu med fanti na splošno.

Prodire in populum: to je bila želja sv. očeta in po tem se bomo morali ravnati, da bomo spoznali vse fante, ne samo najboljših, ne samo tistih, ki so morebiti v društvu, družbi, v cerkvi itd. V kaki obliki naj se to vrši, je seveda odvisno od posameznega dušnega pastirja. Čim bolj je goreč za duše, bolj je iznajdljiv, kako priti čim več v stik z ljudstvom.

Dalje še nekaj: Fant mora pomeniti v duhovnem oziru za nas nekaj več kot ženska. Njegovo pobožnost moramo bolj ceniti kot žensko. Zato pa mu je treba iti na roko.

Spoved ob gotovih prilikah, n. pr. za porcijunkulo, velikonoč že itak, za kak praznik naj bo za fante in može tudi čisto ločena. Tisti dan zvečer nima nobena ženska priti v cerkev k spovedi, tudi otroci ne, zanje bo spoved spet posebej. Seveda, dosti pro in contra je o temi načinu; pravijo pa, da se obnese.

In še dalje. To so pridige. Kdaj sliši fant kako pridigo, ki bi bila prav zanj. K večjemu, če je kregan, da ne hodi v cerkev, da pijančuje itd. Pridig pa, ki bi dale kaj fantovski duši, nisem še slišal več ko samo dve. Poskusimo tudi tu z reformo.

Ker smo ravno pri pridiganju, še nekaj; čuvajte se fantje grešnega znanja, tako govore na prižnicah. Memento homo, quia homo es -- je dejal naš profesor za moralko. In rajni Krek se je držal te taktike.

Fantje -- je govoril fantom -- ljubezen ni za šalo. Če si rekel deklici: Moja boš -- potem je tvoja za celo življenje. Spoštovanje do ženske ti nalaga že misel na mater, ki je dala zate toliko srčne krvi.

Tako se mora goveriti.

Vsaka reč pride kdaj na prvo. In v tej stvari je treba vzbujati v fantovi duši spoštovanje do ženske. Ravno spoštovanje bo človeka mirilo, ne tisto pridiganje: fantje, varujte se deklet. Takim besedam se fantje smejejo, onim v Krekovem zmisiu se ne bodo.

Tako je s teboj, fant moj. Ne veš kam te pelje tvoja pot, v kakšne razmere še prideš, na kakšni zemlji, v kakšnem stanu in položaju boš jedel svoj kruh. Uči se sedaj marsikaj si pritr-gati, kar te mika.

Kako lepa je dobro preživeta mladost -- in kakšna je izgubljena! Prevara za fanta, kes za moža, strah pred sođbo. In če stoji mladenič, fant pred nebeškimi vrati, če gre po večno plačilo, ali ni to ideal, ki si ga moremo sploh misliti in želeti.

To sliko je gledal blaženi don Bosco, ko je zapel psalm o vzgoji:

Blažen oče, ki modro vzgoji svojega sina in ga pouči v
sveti postavi Gospodovi.

Bog nebeški ga bo blagoslovil in Večni mu bo dal roso
svojih miesti.

Tak sin bo rastel krepak, kakor rastline ob Jordanu in bo
v svojem času rodil dragocenih sadov.

Močen bo pred viharji hudobij kakor cedri libanski in kakor
skala, štrleča iznad brezmejnih voda, se jim bo ustavljal.

Obdali ga bodo sovražniki in premagal bo vse z mogočno
voljo in s stanovitnostjo svojih kreposti.

Blažen tak sin, blažen tak oče, ki ga je obudil k takemu
življenju in ga poučil v sveti postavi Gospodovi.

Ob zadnji uri ga bo lahko pritisnil na svoje prsi in vesel
se bo pokazal pred Večnega obličje.

Svet mu bo peval čast in narekoval hvalo vzgojitelju in
gojencu.

Drugače hudebnež, drugače; On bo poginil v grozovitosti
božje jeze,

ker je sina, kakor list pustil na poti hudobij.

Oj kako bo žalostna njegova usoda, kako meč božje
pravice oster!

Nebo ga bo vrglo večno od sebe — in na veke ga bo ob-
sodilo v brezno trpljenja.

Vsaka misel na sina bo zanj prokletstvo in vsak gibljaj
njegove noge — korak, da potepta njega v prah...

In bolj ko kedaj, potrebujemo velikih ljudi.

Homiletika.

Homiletična zrna.

Josip Godnič.

I.

Seje božje besede, ki je sejemo po volji božjega Sejavca v srca izročeni nam vernikov, je izmed najznačilnejših načinov in naprav božje Previdnosti, po katerih hoče Bog nas in naše vernike voditi k večnemu življenju. Izmed najznačilnejših načinov, pravim; saj bi bilo vendar tudi drugih, dozdevno morda izdatnejših pripomočkov, kot so naše pridige, ki jih pridigamo mi neznamni, šibki, obsovraženi in od sveta večinoma zaničevani... Toda ne: »Placuit Deo per stultitiam praedicationis salves facere credentes« (I Kor 1, 21). Nam, nevrednim hlap-

cem svojim, šibkim in od vsega sveta najbolj zaničevanim, je izročil božji Sejavec sejanje semena božje besede, ne priznanim učenjakom in ne slavnim modrijanom niti mogotcem tega sveta, ampak nam. Zakaj pač? Sv. Pavel nam odgovarja: »Kar je nezatno v tem svetu in zaničevano, si je izbral Bog, in to, kar ni, da uniči to, kar je: da se ne hvali nobeno meso pred obličjem božjim«. (I Kor 1, 28—29).

Ta velika, nezasluzena odlika, s katero je Bog odlikoval nizkost svojih hlapcev, nam pa nalaga posebno dolžnost. Ni namreč poudarek na slabih in šibkih pridigah, ampak poudarek se nanaša na slabost in šibkost pridigarjeve osebe, ki naj se te svoje, po samem Bogu poudarjene šibkosti vedno zaveda, da, zaveda tako, da mu bodi ta zavest neprestan opomin, ravno zaradi priznane šibkosti vse sile napeti, s trudom in marljivostjo nikakor ne štediti, da nadomesti to svojo šibkost in prirojeno slabost z velikim naporom ter z vestno in temeljito pripravo in veliko skrbnostjo za veliki čin sejanja semena božje besede. Vsak trud in napor pa, ki bi bil pri pripravljanju pridige in pri pridigi sami pod mero naših itak neznatnih zmožnosti, bi bil žalosten znak podcenjevanja našega visokega zvanja. Ravno tako znamenje podcenjevanja bi si morali tudi očitati, če bi se v naših vrstah sistematično ne gojila disciplina cerkvenega governištva. Prav in nad vse potrebno je, da se tako pridno bavimo s katehetičnim vprašanjem — saj stojimo tik pred katehetičnim sestankom, kaj ne sbr. predsednik šolskega odseka? — ampak prav ni, da se niti na naših zajedniških konferencah nikoli ne bavimo s homiletičnim vprašanjem — in to v dobi, ko imajo drugi narodi veličastne homiletične tečaje in kongrese za seboj.

Ako bi pa hotel pri tem omeniti, da se tudi naš »Zbornik« dosedaj še ni podal na homiletično polje, dasi bi bil to morda moral, naj že velja kot glasilo Zbora sveč. sv. Pavla — največjega pridigarja — ali pa kot glasilo Svečeniške zajednice, ki nalaga duhovniku posebno skrb za oznanjevanje božje besede, mu nikakor ne moremo očitati podcenjevanja tega vzvišenega predmeta, saj je letos nameraval začeti z izdajanjem posebne homiletične priloge, le žal, da se ta namera radi ne-nadnih zaprek ni še mogla izvršiti. Upajmo, da nam jo prinese prihodnji letnik. Tak »Svečeniški Propovednik« nam je nujno potreben. Koliko krasnih pridig, ki se govore po naših cerkvah, ostane pozabljenih in koliko truda z njimi pokopanega, ko bi se lehkó vsem sobratom v korist vsaj boljše stvari na tem polju ohranile. To potrebo občutijo posebno sobratje, ki so v vojni knjižnice izgubili.

V majhen in le nezaten nadomestek naj velja teh par malih, semtertja raztresenih homiletičnih zrnec, ki naj bi morda

pripravljala pot bodoči homiletični prilogi; veljajo naj kot glasen klic in hrepeneča želja po njej.

Vsaka učenost se lahko uči iz knjig, gotovo tudi cerkveno govornišтво. In ravno homiletičnih knjig je polno na književnem trgu, posebej pa še knjig z izdelanimi pridigami. Najtežja umetnost pri tem je izbiranje. Dobra pridigarska knjiga, ki bi nam vsestransko ugajala, je zlata vredna. To je gotovo čutil tisti poslušalec pridig sv. Dominika, o katerem poroča P. Lacordaire, životopisec sv. Dominika, da je od Dominikove zgovornosti ves prevzet svetnika vprašal, iz katere knjige se pridig uči. Sv. Dominik mu je odgovoril: »Moj sin, največ gradiva zajemam za pridige iz knjige ljubezni, več kot iz vsake druge, ker ta uči vse.«*) Ali ni tako nekako govoril o tem v vse bolj vzvišenih besedah že davno pred sv. Dominikom veliki apostolski pridigar sv. Pavel, ko je zapisal v prvem listu do Korinčanov v začetku 13. poglavja nesmrtno, slavnoznano, neštetočrat citirane besede: »Ko bi govoril človeške jezike in angelske, a ljubezni ne bi imel, bi bil brneča med in zvenčeče cimbal«.

Torej prvi pogoj dobre pridige je ljubezen, velika ljubezen do božje besede. Malo kaj je v sv. pismu tako odlikovano ko božja beseda. O njej prerokuje Zveličar: »Nebo in zemlja preideta, a besede moje nikoli ne preidejo« (Mat 24, 34). Močnejša je ko smrt: »Resnično, resnično vam pravim: ako kdo ohrani mojo besedo, ne bo videl smrti vekomaj« (Jan 8, 51)). Znamenje pripadnosti k Bogu je: »Kdor je iz Boga, posluša božje besede, zato vi ne poslušate, ker niste iz Boga« (Jan 8, 47). Blagrovan je, kdor jo posluša: »Blagor tem, ki besedo božjo poslušajo in jo hranijo« (Luk 11, 28). Zato je beseda božja vredna naše velike ljubezni. Ne iz navade, tudi ne samo iz dolžnosti, iz ljubezni jo oznanjujmo, drugače bo le zvok brneče med in zvenčečih cimbal.

Vse pridigarjev nastop, vse njegove kretnje, izgovorjava njegova, z eno besedo: vse na njem diha ljubezen do božje besede.

Vse, tudi malenkosti. Naj tu navedem par takih malenkosti, ki morda niso malenkosti; so sicer le zunanosti podrejenega pomena, a jasno zrcalo pridigarjeve notranjosti: ljubezni do božje besede ali pa same — šablone. Tvoj pozdrav pred pridigo? Tvoj »Hvaljen Jezus!« Če kedaj, je na mestu tukaj tik pred oznanjevanjem božje besede, saj obsega cel program. Že način in toplota pozdrava mora blagodejno vplivati na poslušavce, vzdramiti jih iz mlačnosti in ti jih prikupiti. Že v tem pozdravu naj čutijo in vidijo tvojo ljubezen do njih, poslušavcev, in ljubezen do božje besede, v kateri se bo zares Jezus

*) Leben des hl. Dominikus, stran 256. Regensburg, Pustet.

hvalil. Kolikokrat pa pridigar zamrma ta pozdrav, vrže ga med ljudi tja v en dan, večkrat komaj slišno. Vidi se mu, da je prišla tista sitna ura pridige, ta nebidigatreba, in hitro, ne da bi čakal odgovora, hiti s prekriževanjem, ki je večkrat vredno — pozdrava. Na svoj pozdrav zahtevajmo odgovor, odzdrav poslušavcev. Večkrat in marsikje nočejo tega, a navadimo jih! Če drugače ne gre, gre to gotovo s šolskimi otroki, kateri naj jasno, spodobno in dovolj glasno rečejo »Amen«. Tako se priuče tudi odrastli. Ravnotako je treba poklicati šol. otroke na pomoč pri odgovarjanju na naš uvodni »očemaš« in »češčenomarijo«, ako bi odrastli sami ne hoteli jasno in glasno dokončati molitve; d o k o n č a t i in ne le pol mrmrati, pol požreti.

Nato odpremo knjigo beril in evangelijev, lektionar, ki vsebuje »besede večnega življenja«. Morda ne pazimo vedno, če je zunanja oprema te svete knjige vredna njene notranje vzvišene vsebine. Kaj si morajo verniki misliti, če vidijo, da se slovesno bere božja beseda iz kakšnega starega špeha. Vse, smo rekli, vse karkoli je količkaj v zvezi z božjo besedo, mora dihati ljubezen do nje, torej tudi zunanja oprema knjige božje besede.

Isto pazljivost posvetimo tudi zunanijim znamenjem, ki spremljajo čitanje svetega evangelija: prekrižanju in poljubu! Ta znamenja nam dajo posebno priliko, da pokažemo ljubezen do božje besede. Naj vidijo poslušavci, da imamo veliko spoštovanje do Boga in njegovih besed.

Vidijo in slišijo naj to še posebej iz načina, kako preberemo berilo in evangelij. Tudi malenkost, ki ni malenkost! Digne et competenter. To nam bodi vodilo pri tem čitanju. Že Cerkev hoče tako, ki moli in prosi pred svetim čitanjem za to milost. Potrebno je pa, da perikopo v ta namen že doma — ne le na tiho z očmi pregledamo — ampak z vsemi besednimi in stavčnimi naglasi glasno preberemo in preštudiramo. S posebno vnemo in s potrebno dostojnostjo čitana perikopa lepo pripravljaja poslušavce, da se začnejo zavedati vzvišenosti in svečanosti trenutka, da odpro ušesa božji besedi, da jo vzliubijo in v sreih občutijo. Najlepša priprava je na predstoječo homilijo ali pridigo, prava captatio benevolentiae.*) Ves drugačen uspeh oziroma neuspeh bi imelo mrzlo, površno, neiskreno vsakdanje in tja v en dan, brez naglasa, brez vsakega ognja vršeče se branje berila in evangelija. Evangelij — veselo oznanilo — bi ne bil več »evangelij«, ampak mrko sporočilo in sledeča mu pridiga bi bila že vnaprej obsojena v mlačnost in vsakdanjost. Govoril bi sicer pridigar, govoril lahko o vzvišenih stvareh, govoril »angelske jezike«, a ljubezni ne bi imel, bil bi »brneča med in zvenčeče cimbale«.

*) „Der Prediger und Katechet“ 1917, stran 594 in 595.

Znanstvo.

Sv. Ciril in Metod.

(Konec.)

II.

Filioque.

Vprašanje o »filioque« v panonskih legendah (posebe Metodovi) je mnogo težavnejše od vprašanja o prvenstvu rimskega papeža: tako sedi prof. Grivec. Zato si s širokega obzorja bogoslovnega in historičnega znanja vprašanje točno priredi in metodično razdeli.

Gre za dva teksta Metodove legende. V 1. pogl. čitamo: »Od togože ot'ca i svetij duh ishodit, jakože reče sam syn bož'jem glasom: Duh istin'n, iže ot ot'ca ishodit«. — V 12. pogl. je ostrejša opazka, da Metodovi nasprotniki »bolet iopatovskojo jeres'jo«.

Katoliški bogoslovno izobraženi historiki ločijo Filioque kot dodatek k carigrajskemu simbolu in pa dogmatično vsebino tega dodatka ter trdijo, da Metodova legenda obsoja samo dodatek k simbolu kot herezijo.

Slavisti se redko zavedajo tega razlikovanja in po večini sodijo, da legenda v soglasju z Metodovim naukom obsoja filioque v vsakem oziru. — Posebno stališče drži Snopek, trdeč da je pisatelj legende fotijevec, zato pa ne more biti učenec pravovernega Metoda (Klement Bolgarski?), marveč kak poznejši pisatelj, stoječ pod vplivom fotijevske struje.

Ni dvoma, da se historično dejstvo pravilno ugotovi samo, če se točno loči dvoje: 1. Filioque po dogmatični vsebini in 2. kot dodatek k simbolu. Tudi Fotij in njegovi nasledniki so ločili to dvoje, a oboje so obsojali kot najnevarnejšo herezijo zapadne cerkve. Nadalje ni mogoče vnaprej brezpogojno istovetiti sv. Metoda in njegovega nauka z Metodovo legendo in njenim duhom. Zato prof. Grivec tako razčleni vprašanje: 1. Metodova legenda: ali ona razlikuje filioque po dogmatični vsebini od besede kot dodatka k simbolu; ali obsoja oboje ali samo vrinek v simbolu? — 2. Metod sam: ali je on to dvoje razlikoval; ali je obsojal oboje ali samo vrinek brez ozira na dogmo? — 3. Ali je Metod odgovoren za mnenje življenjepisca; ali je sploh mogel kak njegov učenec tako pisati?

K tretji točki g. profesor kratko poudari, da bi Metodova pravovernost še ne bila izpodbita, če bi tudi res njegov življenjepisec izražal fotijevsko tendenco. Za Metodovo pravover-

nost pričajo drugi zanesljivi dokazi. Ob koncu razprave (št. 26) podaje k predmetu še par misli: Domnevni avtor legende, Klement Bolgarski, je bil izobražen in spreten pisatelj, torej znatna individualnost. Zato bi bilo naposled mogoče, da je v legendi ohranjen Klementov, a ne Metodov nauk o Sv. Duhu; vsaj način izražanja je lahko Klementov. Tako nadarjeni živahni učenci se večkrat oddaljijo od učiteljev. Oslabeli Metod ni mogel v vsem neprestano kontrolirati učencev. Torej tudi v slučaju, da je med Metodovim naukom in med legendo tolika neskladnost, kakor trdi Snopek, ni nujno, da bi radi tega pisateli ne mogel biti Metodov učenec.

Profesor Grivec pa brani ne samo pravovernost s v. M e t o d a, a m p a k t u d i M e t o d o v e l e g e n d e. V ta namen najprej ugotovi historično stanje nauka o »Filioque« v vzhodni in zapadni cerkvi.

Nasproti Snopku naglaša, da nauk o izhajanju Sv. Duha samo iz Očeta ni tako izključno »fotijevska dogma«, da bi bila čez vse značilna za Fotijeve pristaše. Že pred Fotijem je latinski Filioque Grke vznemirjal. Bizantinski boritelj za pravovernost Maksim (580—662), je moral latinski nauk o Sv. Duhu braniti proti monotheletom. L. 808 so se grški menihi samostana sv. Saba v Jeruzalemu silno vznemirili, ko so slišali, da frankovski menihi v Jeruzalemu pojejo liturgično veroizpoved z dodatkom Filioque. Frankovski menihi so se tedaj, da se rešijo očitka herezije, obrnili na papeža Leona III. Ta jim je pojasnil, da je Filioque dogmatično pravilen, ni pa dovolil tega dodatka v liturgičnem (nikejsko-carigrajskem) simbohu. S Pargoire-om in Hergenroetherjem tudi Grivec naglaša, da so ta grška sumničenja proti Latincem latentno preživela čas borbe za ikone. Fotij pa jih je kot dober psiholog porabil za dogmatični temelj razkolu. A resnična korenina razkola se skriva v carigrajski cekvenopravni teoriji. Fotij je svoj boj proti Rimu spretno zakrival z bojem proti Filioque.

Kakšno pa je bilo stanje tega problema o Metodovem času na zapadu? — Rimska cerkev je vsaj tri stoletja pred Fotijem učila, da izhaja Sv. Duh iz Očeta in Sina. A vkljub temu papeži niso odobraval, da bi se Filioque vrival v liturgični simbol. Pri tem je vplival ozir na Grke, ki so se radi sporočene črke držali, in pa ozir na efeški cerkveni zbor, ki prepoveduje karkoli dodajati nikejsko-carigrajskemu simbohu. Tojeda se ta prepoved po smislu nanaša na heretične dodatke, toda papeži so tačas smatrali vsak vrivek za disciplinarno neprineren. Nasprotno so Franki Filioque urgirali. Sam Karol Vel. se je zavzemal zanj. Na provincialnem koncilu v Aachenu so se izrekli za dodatek, a papež Leon III. je odgovoril enako, kakor menihom v Jeruzalemu. Toda Frankov ni vodila zgolj

verska gorečnost. Politična antagonija zapadnega cesarstva proti vzhodnemu, vzajemna mržnja med Franki in Grki, je posegala že tudi v versko področje.

Rezultat te raziskave prof. Grivec podaje tako-le: »Rimska cerkev je strogo ločila med dodatkom Filioque in med njegovo dogmatično vsebino. Franki tega niso niti praktično niti teoretično zadosti razlikovali. Praktično so grešili, ker so proti papeževim opominom Filioque brez potrebe vrivali v nikejsko-carigrajski simbol. Teoretično so mnogi pretiravali latinsko formulo »ex Patre Filioque« in obsojali grško formulo »per Filium«.

Podobno so zamenjavali Grki. Bili so splohi proti vsakemu dodatku k nikejsko-carigrajskemu simbolu; kajti mnogim se je vsak dodatek zdel heretična prekršitev proti efeškemu cerkvenemu zboru. Že samo nasprotovanje proti vsakemu dodatku je vzbujalo sum proti dogmatični vsebini dodatka Filioque. Manj izobraženim duhovnikom in ljudstvu se je latinska formula zdela sumljiva«.

Nadalje se razpravlja razlika latinske formule »ex Patre Filioque« od grške »ex Patre per Filium«, kar je mogoče pogledati v vsaki dogmatiki (prim. Pohle I, 340 ss.). Formulami se vzajemno izpopolnjujeta, toda nobena ni tako popolna, da ne bi mogla nuditi povoda za krivo umevanje in tolmačenje. Tako so Grki sumničili Latince, da ali tajijo enotni princip izhajanja, ali pa nasprotno v smislu sabellianizma istovetijo Sina z Očetom (Huios = Pater). Odtod očitek »hyiopaterska herezija«, ki ga sv. očetje rabijo za sabellianizem, a ga je Fotij prenesel na »Filioque« ter se nabaja tudi v Metodovi legendi. — Nasprotno so pa tudi pristranski Latinci, n. pr. pisatelj »Károlofskih knjig« (Libri Carolini ekeli I. 790) grški nauk obsojali kot soroden arianski zmoti; »per Filium utpote creatura, quae per ipsum facta sit« (Pat. Lat. 98. 1118).

G. prof. Grivec zopet povzame rezultat: »V rednih razmerah so bili v tej točki na obeh straneh tolerantni. V razburjenosti političnih in cerkvenih bojov med Vzhodom in Zahodom pa je različno pojmovanje globoke skrivnosti dajalo prenapetim duhovom česti snovi za sumničenja.

Cerkev ni izdala o tem nobene jasne, za Vzhod in Zahod proglašene odločbe. Zato so lahko na obeh straneh bona fide nastajale obdolžitve herezije«.

Tak je bil položaj, ko se je okoli l. 879 na Moravskem razvnela ostra borba za Filioque. V pokrajini so se kržali interesi Germanov in Bizantincev, a sv. Metod je vršil ogromno, a brezupno delo, da bi sredi teh dveh svetov ustvaril samostojno slovansko cerkveno-politično organizacijo. Važno je, katera stranka je začela prva napadati. Prof. Grivec do-

kazuje z veliko verjetnostjo, da so napadi začeli od strani nemških škofov, ki so se zbal Metodovih lepih uspehov na Moravskem in v Panoniji. Na podlagi papeških pisem nadalje ugotovi, da so Nemci tožili Metoda radi rabe grške formule »per Filium« in radi izpuščanja »Filioque« pri sv. maši. — Metodova pravovernost je nepobitno izpričana po pismu papeža Ivana VIII. Svetopolku: »Interrogavimus (Methodium) coram positis fratribus vestris episcopis, si orthodoxae fidei symbolum ita crederet, et inter missarum solemnia caneret. Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes...«¹⁾ Po pravi Grivec naglašja, da se je zaslisanje vršilo v pričo zastopnikov nemške stranke, ki bi nikakor ne bila privolila, da se Metod proglasi pravovernim, ako bi ne bil stvarno zadostil stališču zapadne cerkve. Torej pravoslavni historiki (Milaš) in Brückner neosnovano reklamirajo sv. Metoda za Fotijevega pristaša.

Ta dejstva so v lepem soglasju z jasnim naukom Metodove legende o papeževem prvenstvu. Ali se pa more to spraviti v skladnost z naukom iste legende o izhajanju Sv. Duha. — Prof. Grivec postavi zlasti zoper Snopka trditev: Domnevanja o fotijeviski tendenci panonskih legend (zlasti Metodove) so tako slabo podprta, da ne morejo omajati jasnih nasprotnih dokazov, ki potekajo iz stališča legend v vprašanju papeževga prvenstva.

Metodova legenda dvakrat omenja nauk o izhajanju Sv. Duha, v 1. in 12. poglavju. V uvodu legende čitamo, da Sv. Duh izhaja iz Očeta, kar se pojasnjuje s citatom iz Jan. 15, 26: »Duh resnice, ki iz Očeta izhaja«. Brez dvoma je citat naveden kot dokaz, da se latinski Filioque ne sklada s sv. pismom. Popolnoma resnično je, da se latinska formula ne nahaja doslovnó v sv. pismu, na kar se je grška teologija v kotroverzah jako rada sklicevala. Tudi Metod je smel mirno in pravilno na to opozarjati; nikakor pa ni na istem mestu rečeno, da Sv. Duh izhaja s a m o iz Očeta.

Ostrejša je opazka v 12. pogl., da so bili Metodovi nasprotniki »hyopatorski heretiki«. S tem se brez dvoma obsoja Filioque kot herezija. Toda izraz herezija se tedaj ni rabil v sedanjem strogem teološkem pomenu; herezija se je imenovala ne samo verska zmota, ki nasprotuje jasno razodeti in določno predloženi verski resnici, ampak sploh vsaka verska in celo disciplinarna ali taktična zmota. Tako se v Cirilovi legendi večkrat obsoja »trijezična herezija«, t. j. nauk, da se smejo rabiti samo trije bogoslužni jeziki, namreč hebrejski, grški in latinski. Vendar vemo, da vprašanje bogoslužnega

1) Primeri papeška pisma pri K o s o v e m Gradivu II.

jezika ni dogmatično, ampak disciplinarno. Istotako je vprašanje o dodatku k nicejsko-carigrajskemu simbolu samo po sebi disciplinarno, seveda posredno tudi dogmatično. Papeži so dodatek Filioque zabranjevali iz ozirov discipline in oportuniteti. Frankovsko neoportuno vsiljevanje Filioque proti papeževim opominom, torej proti cerkveni disciplini, se popolnoma v duhu panonskih legend obsoja kot heretično. To bi bil nov dokaz, da sta obe legendi spisani v istem duhu, torej delo istega pisatelja.

Vrhu tega prof. Grivec po pravici opozarja, da sta v tem sporu trčili skupaj dve šoli, dva različna načina pojmovanja. In dobro vemo iz zgodovine teoloških in filozofskih sporov, kako radodarno se v teh slučajih nasprotniki obdolžujejo herezije. Prof. Grivec zaključuje: »Dve kratki opazki o Sv. Duhu v Metodovi legendi nikakor ne zadostujeta, da bi mogli pisatelja legend ali celo sv. Cirila in Metoda obdolžiti fotihevskih tendenc.«

Rezultat cele razprave je posnel prof. Grivec v te besede: Neomajno trdno stoji mnenje slavistov, da sta panonski legendi delo Ciril-Metodovega učenca (ali učencev), spisani nedolgo po Cirilovi in Metodovi smrti. Hagiografski legendi imata namen proslavljati slovanska apostola brez posebnih postranskih tendenc. V legendah se v bistvenih potezah javlja duh sv. Cirila in Metoda.

Pričujoča razprava (prof. Grivca) gre še korak dalje z dokazom, da se v panonskih legendah javlja cerkvenopravna teorija in terminologija vzhodnega meništva v nasprotju z uradno carigrajsko bogoslovno terminologijo. V legendah proseva izvirno bogoslovno mišljenje sv. bratov, sorazmerno originalnemu načrtu slovanske cerkvene organizacije, neodvisne od frankovskega in bizantinskega separatizma.«

I. Rejec.

Socialna filozofija krščanstva.

Iv. Rejec.

1. Minuli 19. vek kakor tudi začetni 20. sta obrnila ogromno teoretičnega in praktičnega dela v svrhu, da pospešita, če ne že popolne rešitve, pa vsaj ublaženje socialnega problema kulturnih narodov. Zato se je ta doba rada s ponosom nazivala socialno dobo ter se s tem ponašala nad prejšnje veke. A konec? — Svetovna vojna, ki še ni popolnoma končala: ta najbesnejša borba kulturnih narodov med sabo za premoč in gnotne koristi. Učinek dosedaj završene svetovne vojne je pa

strahovito narastla socialna kriza: države si stoje bolj sovražne nasproti kot prej, narodi sami v sebi razpadajo v nepomirljivih slojnih bojih, razdirajoče bolezni posegajo v celico družbe, ki je družina vse socialno ozračje je prenasičeno z najopasnejšimi snovmi, kot so: beda ljudskih mas in pa zaupanje v samo sirovo materialno silo. — Ob tem presenetljivem dejstvu se mora pač vsak mislec ovedeti, da je moral biti velik kos socialnega dela eno stoletje sem brezploden ali nesmeten: grandi passus, sed extra viam — orjaški koraki na napačni poti.¹

In res. Prvi pogled na zgodovino socialnega dela v novem času mora ugotoviti, da so ga budile in vodile najrazličnejše idejne smeri, često naravnost si nasprotujoče. Dva skrajna pola sta in dividuum in družba. Od njiju izhajajo in med njima nihajo vse socialne teorije. V 19. veku sta prevladovala dva ekstrema: liberalni individualizem, obožujoč posameznega človeka in jemlječ ga za merilo vse pravosti in vsega uspeha; na drugi strani mogočna socialna demokracija, ki teoretično le družbi odkazuje pravice in gnotne dobrine, izločujoč čez mero pomen osebe.

2. Oba sestava nista nova. Že stari kulturni narodi so razvili mogočne družabne gradbe z izrazitim individualistično-kapitalističnim vrhom, a široka osnovna plast, ki je na delavnih rokah nosila vso družbo — so bili sužnji. Take družabne slike nam podajajo kulturne zgodovine Asircev, Babiloncev, Kartazanov, Rimljanov in večine grških držav. V manjšem obsegu so kdaj poskusili tudi s komunistično družbo, kakor v starodavni Kreti in Šparti. A tudi tam so bili brezpravni sužnji temelj gospodujoči družbi. Ob vodstvu zgodovine nam ti primeri izpričujejo, da so individualistične kakor tuči komunistične družbe imele kratko življenje. Čim širši so bili prepadi med različnimi sloji v kapitalistično zasnovanih državah, tem bolj naglo so šle nasproti razpadu. Komunistični organizmi so bile prav za prav le socialistične aristokracije, a tudi njih življenske dobe kratke. — Še naslednja dejstva je moči ugotoviti iz zgodovine. Izrazita diferenciacija družbe se vpelje z rastočo kulturo in sicer naravno v individualistični smeri: le vnanja sila pozitivnega zakona more vpeljati in vzdržati komunistični organizem. V individualistično organizirani družbi nese sreča, izobrazba, premoženje, politična moč maloštevilne posameznike kvišku do ugodnejšega in vplivnejšega socialnega položaja. Dedovanje ustali tako pridobljene prednosti v nekih družinah. A taki, ki imajo kakršnokoli premoč, jo radi zlorabijo v zatiranje šibkejših. Ta okolnost pa zopet budi zmožne

¹) Primeri: Jos. Mausbach, Der Katholizismus und das soziale Prinzip v 2. zvezku zbornika: Deutschland u. d. Katholizismus. Od tam so posnete nekatere misli pričujoče razprave.

posameznike od spodaj ali cele probujene izrabljane sloje, da zastremijo kvišku k sreči in moči. V teh dejstvih so podane kali za postopne ali nasilne socialne revolucije, a tudi za razsula družbe.

Davnina ima tudi dva kulturna naroda ki sta izpričala jako žilavo družabno življenje, to so Kitajci in Egipčani. Res, da sta oba živela v jako srečnih deželah, nudečih skoro neizčrpnih zakladov za življensko porabo. Je pa tudi dejstvo, da tradicionalne socialne uredbe obeh narodov kažejo modro zmernost in človekoljubno ubranost. To je da je egipčanska kultura davno pokopana, kitajska pa je odrvenela v nizkem materializmu, vendar obe ostaneta važna dokumenta za primerjalno sociologijo.

3. Primerjalna sociologija je potegnila v področje svojih raziskav ne samo družabne uredbe starih in novih kulturnih narodov, ampak tudi socialno življenje napol civilnih, divjih in primitivnih ljudstev. Pozitivno primerjalni in filozofični študij te tvarine je privedel znatno število odličnih sociologov, da soglašajo s krščansko tradicijo v priznavanju nekih osnovnih socialnih resnic, katere imamo po pravici za socialni princip. »To je spoznanje, da posameznik in družba ne tvorita nasprotij, marveč po naravi nujno in zelo plodovito eden na drugega vplivata. Posamezni človek fizično priraste iz človeštva kot spolne enote, človeštvo pa in vsaka manjša skupina vodi jo nazaj do posameznikov kot ročnih dedov. Prav tako je tudi duševno in pravstveno, politično in gospodarsko vsak posameznik sicer zase obstoječe bitje, ki vsebuje velike vrednote in jih tvori ter ima nedotakljive pravice osebe; a na drugi strani — kot animal sociale — človek ne čuti le nagnenja k družbi, ampak šele v tej pravilno razvije svoje bistvo in izpopolni dejavnost. V socialnih zvezah si človek namreč zgradi makrokosmos sil in dobrin, ki so nasproti vsemu posameznemu nekaj specifično novega in večjega. Kjerkoli stopa pred nas družba v polnem pomenu, taka celota ni le sveženj posamičnih bitij; ima marveč samolastno, presegajočo življensko vsebino, bolj splošen smoter, vodilno oblast, višjo moč in trajnost. Ako na drugi strani družba posameznike veže in omejuje, s tem še ne zatre njih svojstva, tudi jih kar naprosto ne podvrže; nasprotno jih nagradi z deležnostjo na tistih višjih dobrinah, učeni jih v jačjo celoto, nakloni posamični dejavnosti brambo in pobudo«. Tako nemški mislec Mausbach duhovito označa socialni princip ter ga prisposodablja v *vitalnemu principu* v organizmih. Te osnovne socialne resnice so našle v 19. in 20. veku med misleci sijajnih propovednikov ne le v katoliških vrstah (Toniole, H. Pesch in mlajši), ampak tudi ponosno število nemških državnih socialistov (Roscher, Schaffle, Wagner i. dr.) in angleških socialnih teoretikov. — S krepkim poudarkom se

vedno zopet vrača k temu principu J. Krek v »Socializmu« in nešteti raztreseni člankih.

Filozofija ugotavlja principe po naporni in dolgi poti abstrakcije in refleksije. Koliko opazovanja in primerjanja je treba, koliko sklepov in konjunktur, koliko tudi zmot in poprav, da se končno um pribori do neke resnice, ki je sposobna, opravičiti se tudi nasproti zmotam. Resnično, tudi zgodovina socialne filozofije šteje že mnogo in različno popisanih listov! A to je gotovo: končni posledki umovanja, če so resnični, se merajo zlasti v vedah, ki so življenju potrebne, preprosto skladati z zanesljivo intuicijo nepopačene človeške narave in s podatki nadnaravnega razodetja, ki v življenjskih vprašanih naravno pamet dopolnjuje in vodi. Najzanesljivejša preizkušnja na pravilnost kakega nauka za življenje je v tem, če skladno poteka iz spontanske človeške intuicije, iz filozofične refleksije in razodete božje besede.

To trojno pričevanje ima zase socialni princip.

4. Čez vse poučno je v tem oziru razmotriti vsebino praznoračeta, kakor ga podajajo prva 3 pogl. Geneze, v luči tistih medlih žarkov, ki jih more primerjajoča etnologija poslati nazaj v davnino človeških početkov. Etnologija je odkrila v Afriki in Avstraliji in na otočju med Azijo in Avstralijo vrsto narodov, ki niso »divjaki« v navadnem pomenu besede; veda jih s poudarkom naziva primitivne narode. Ti stoje fizično, kulturno in gospodarsko kar mogoče blizu prvotnemu stanju človeštva. Njih tehnična kultura je zelo primitivna, gospodarstvo je še na stopinji samega pobiranja sadežev — kolikor narava dovoljuje; njih religija in etika je zelo preprosta, a odlično čista in razmeroma nepopačena. Verujejo v enega Boga, ki ga zovejo Gospoda ali Našega Očeta ali Nebesa. On je stvarnik ljudi, v tudi začetnik nraavnih zapovedi, sodnik in plačnik, ki nikoli ne zlorabi svoje moči za hudo. Izkazujejo mu veliko spoštovanje in čaščenje z molitvijo in daritvijo. Daritev je običajna skoro edino v obliki primicialne daritve. V družini se od obeh poročencev terja enakomerna zvestoba; prešuštvo, ki pa je redko, se za oba dela zelo strogo kaznuje navadno s smrtjo. Razdružitev zakona je pri teh narodih redka, mnogo bolj redka, kot pri više kulturnih ali fizično bolj razvitih naravnih narodih. To je tem lažje, ker se ženitev vrši po zelo svobodni izberi in ni zdaleka ne tako suženjsko podložna volji starišev, kakor pri kulturnih poganskih narodih. Mož in žena sta si ravnopravna, kar je v kričečem nasprotju se suženjskim položajem žene pri drugih naravnih in kulturnih nekrščanskih narodih. — Od drugih vrst primitivnih ljudstev poročevalci naglašajo ljubezen do bližnjega zlasti v družini, spoštovanje lastnine, resnicoljubnost in čistost. — Tako sliko primitivnih narodov podaje moderna sociologija. In na tem temelju snuje teo-

rijo o plemenitih, religioznih in pravno-socialnih početkih človeške družbe.) — Slika je čisto drugačna, kot smo jih vajeni iz popularnih darvinističnih podavanj, ki prikazujejo praljudi — še napol živali — v neusmiljenem medsebojnem boju za obstanek, brez čuta za pravno in religijo. Osnutke take darvinistične slike je bil podal neki F. Kleinmayr v tržaški »Njivi« l. 1919 z naslovom: Priroda v bogoslužju in bajeslovju prvotnega človeka. Taki paberki spadajo danes odločno med bajke, ne pa v znanstvo.

5. Pač pa se s sliko človeške pradavnine, kakor jo riše trezno znanstvo, dobro ujema slika raja v početku Geneze. Miselná vsebina tistih treh slovečih poglavij tvori najtemeljnejši kodeks krščanske družbe, in tudi kakor priča primerjalna etnologija — temeljni kodeks vse človeške družbe, v kolikor ni razdejana po strasteh in zmotah. Tako je tudi naravno. Saj iz raja se je reka človeštva raztekla po vsej zemlji in vzela od svojega izvirka s sabo tudi prvine socialne kulture.

V središču prarazodetja stoji Bog — edini — stvarnik in vsemogočni Gospod vesoljstva, na poseben način še človekov. Pozna dobro in hudo, a je nekolébljiv v svetosti. Od njega je zakon npravnega reda, v katerem je on sodnik in plačnik.

Človek je Bogu podložen, a človeku je podložen svet; človek je pa s človekom ravnopraven. V mladosti se drži očeta in matere, a kasneje ju zapusti in mož se druží z ženo, ki mu je družica enake vrednosti tudi za duhovno vzajemnost.

»In blagoslovil ju je Bog ter jima rekel: Rastite in množite se in napolnite zemljo in podvržite si jo in gospodujte ribam v vodi in pticam v zraku in vsemu živemu, kar se giblje na zemlji«. S tem je utemeljena pravica človekove osebnosti in zakonjena prvotna družba; človeku je dana pravica do zemlje in nje-nega bogastva, ki ga mora osvojevati z delom. Tedensko delo in sobotni počitek je božja služba.

6. Tukaj pa tudi ne morem prezreti tiste božje pedagogike s prvim človeškim parom v raju, kačera je vpeljevala ta par v nadaravni svet dobrin ter ga prešinila s težnjo po bogopodobnosti. Ta pedagogika je tako polna pomenljive simbolike ne samo za prve početke človeštva, ampak tudi za njegov nadaljnji kulturni razvitek, da tudi socialni princip dobiva luči od nje.

Zaključek rajske scene Bog vpelje z besedami: »Sedaj pa, da Adam ne dvigne roke in ne vzame tudi drevesa življenja, in ne je in da (tako) ne živi vekomaj —, (zato

2) Le Roy, Les primitifs. — A. Lang, The Making of Religion. — P. W. Schmidt, Ursprung der Gottesidee. — Koppers, Anfänge des menschlichen Gemeinschaftslebens im Spiegel der neuern Völkerkunde (1921). — Ag. Gemelli, L'origine della famiglia etc. Milano, 1921.

naj ne ostane dalje v raju). Že iz teh besed je razločno posneti, da je po božji volji segal pravi človekov smoter čez obseg naravnih darov in zmožnosti, ki jih je imel; zakaj samo s temi bi ne bil mogel nesmrtno živeti. In res, Bog je bil ljudi namenil za nadnaravno bogopodobnost, jim ta smoter dovolj razločno razodel ter vlil veliko hrepenenje po njem. Kako očitno je to iz besed, ki jih kača zapeljivka rabi: »Ne bodeta umrla smrti, ne. Bog namreč ve, da, kateri dan koli bodete jedla (od sadu drevesa spoznanja dobrega in hudega), odpro se vama oči in bode ta kakor bogova, in spoznala dobro in hudo.« In pred izgonom iz raja povzame Bog podobne besede: »Glej, Adam je postal kakor kateri izmed nas, ki ve dobro in zlo«. — Bogopodobnost je tedaj pravi namen in svéta strast rajskih ljudi. V čem pa se zlasti javlja božja odličnost nad svetom, tako vabeča umne stvari za seboj? S tremi vrhovi zlasti molí božje bistvo visoko kvišku nad vse stvarstvo, ti so: večnost življenja, do katerega ne seže nobena minljivost, ki požira vse stvari; vseobsežnost znanja, ki vsebuje vse, tudi hudo; in nekolebljivost in brezmadežnost svetosti, ki je niti znanje za hudo ne ogroža.

Drevo življenja je obetalo ljudem nesmrtnost vsega bistva in s tem prvi del podobnosti z Bogom, čigar bistva smrt in minljivost ne dosemeta. A bogopodobnost v sami vnanji trajnosti življenja je premalo; tudi po notranjem bogastvu dejavnosti naj se človek dvigne čez omejene naravne zmožnosti; udeleži naj se, kolikor je ustvarjenemu umu mogoče, neizmerne obilnosti božjega spoznanja in tako doseže drugi del bogosličnosti.

A tretji del, ki je svetost, to je podložnost človeške volje vsevišnji volji božji? — Tu začne tragika prvih ljudi, ki je tako pomenljivo simbolična za tragiko vsega človeštva. Adam in Eva ločita težnjo po nesmrtnosti in vsevednosti od težnje po svetosti, in ta razkol v njuni нравni nalogi ju vede v propast.

Božja pedagogika je hotela dovesti Adama in Evo, naj ponižno razumeta, da je nesmrtnost in nadzemeljska vednost zgolj dar božje naklonjenosti, zato naj se v ponižni ljubezni odločita, teh dragocenih darov ne drugače jemati, kot le iz dobrotne roke božje.

Resnično ni za ustvarjeno bitje druge poti do tako sijajnih darov nadnarave. Če naj človek z nesmrtnostjo postane podoben Bogu v njegovi večnosti; če naj se razmakne um in približa neskončni božji vednosti: tedaj manjka za polno bogopodobnost še skladnost človeške volje z božjo, ki se javlja v zaupljivem priznanju in ljubečem spolnjevanju vseh božjih zapovedi.

Tu zastavi poskušnja, ki jo je Bog naložil prvim ljudem! Ker je veljala enkrat za vselej, je morala poseči do globin človeškega teženja. In res: Bog je v tisti izjemni prepovedi dele bogopodobnosti, ki vendar skupaj tičejo, s p r a v i l v n a v i d e z n o n a s p r o t j e m e d s e b o j. Zabranil je namreč sad drevesa, ki je nosilo zagonetno ime »spoznanja dobrega in zlega«. »Bog je ukazal Adamu: Od vsega drevja rajskega jej; od drevesa spoznanja dobrega in zlega pa nikar ne jej! Zakaj kateri dan koli boš jedel od njega, umreš smrti«. V. Schmidt v okvirju konteksta tako parafrazira: Če boš jedel od drevesa spoznanja dobrega in zlega, ne boš mogel jesti od drevesa življenja; ako svoje spoznanje razmakneš čez meje, ki sem ti jih postavil, ne boš živel, ampak umrješ«. In vendar polno spoznanje in polno življenje spadata skupaj k bogopodobnosti!

Pri tem nedoumljivem nasprotju nastavi zanko skušnjavec, ki šepče: Bog sploh ne misli dobro z vama. Hoče vama zavreti pot k spoznanju, nesmrtnosti in vsej bogopodobnosti, ki sta je tako žejna! Zato »ne bosta umrla, ne«. Nasprotno, če hočete celi visoki smoter doseči, morata najprej — proti volji božji — stegniti roko po tistem kosu, ki je naibljži; po spoznanju. »Bog namreč ve — tako skušnjava — da, kateri dan koli bodeta jedla od drevesa spoznanja dobrega in zlega, odpro se vama oči in bodeta kakor bogova, in spoznala dobro in hudo.«

Konec tragedije je znan. A kakor sem gori rekel: simboličen je za razvitek vsega človeštva. Prvi človeški par je vzel iz raja s sabo v svet vrhu gori označenih socialnih elementov zlasti še izvirno moralno krivdo — dedni greh, ta neizčrpni studenec moralnega in fizičnega trpljenja, in pa p o o s t r e n o z a p o v e d d e l a, ki odtedaj ni samo božja služba, ampak tudi po Bogu naložena pokora.

7. Strast prvih ljudi do polnega življenja in polnega znanja je postala strast človeštva, zlasti kulturnega. A tudi tragika prvih ljudi je po veliki meri tragika človeštva. Polnosti življenja in znanja iščejo brez vodila npravnosti in svetosti. V tem je tudi velika korenina socialnega zla. Naj spomnim bogopozabnosti moderne vede, tudi socialne in ekonomične, ki po mnogih predstavnikih odklanja vsak vpliv npravnega zakona na ekonomsko življenje, češ, da je določujoče npravno merilo slana za cvetje narodne ekonomije. — Kakor odmev glasu rajске kače zveni moderni l i b e r t i n s k i e v a n g e l j i ž i v l j e n j a, ki uči, da šele zlo daje življenju pravo polnost in da uprav v hudem tiči presenetljiva obilica možne sreče. Tako Nietzsche, in iz njegovih ust si izposoja to besedo legion modernih umetnikov.³⁾

³⁾ Primeri k temu odstavku: W. Schmidt, Die Uroffenbarung als Anfang den Offenbarungen Gottes v 1. zvezku apologije: Religion, Christentum, Kirche.

A pot brez vodnice nraavnosti je bila za narode tudi pot v socialno razsulo. Prav posebno usodna je bila v tem oziru za narode vnanja tehnična in gospodarska kultura. Lotila se je nraavnost in socialno zdravih narodov, a kakor vabliiva in varljiva Kirke jih je v kratkem času upropastila. Darvinistično načelo o neprestanem naprednem razvoju človeštva — za njegovo socialno plat ne velja. Nasproti takim apriorističnim trditvam je brezpodstavna moderna veda s pomočjo opozovanega pozitivnega gradiva določno ugotovila, da v religioznem, etičnem in socialnem pogledu narodi — naravnim silam prepuščeni — ne napredujejo trajno, marveč po zelo omejenem napredku stopijo na pot propadanja. Celo H. Winkler, sicer pristaš evolucionizma, priznava, da nam stari orient »v treh tisočletjih orientalske kulture, ki se je nam odprla pred našo (krščansko) dobo, kaže skoro le, kako se pogreza sè starodavne višine, kako stare predstave in pridobitve zvodenevajo in se potvarjajo«.*) Kar velja za orient, isto tudi za mlajši kulturni grški in rimski svet poganske dobe.

8. V to pogrezneno nižavje religiozno-moralnega in socialnega upadka starega sveta je stopil O d r e š e n i k Jezus Kristus, hrepenenje narodov, da tem nazaj odpre pot k prvotni čistoti in sreči. Ko je dopolnil razodetje in milost, je tudi socialnemu principu človeške družbe vrnil jasnost, določnost in moč.

To je da se je krščanska filozofija kot taka šele kasneje jela reflektivno pečati s socialnim principom in njegovimi elementi. A če bi bila tvornost krščanskega socialnega principa od filozofije odvisna, bi imel kvečjemu relativno prednost pred drugimi filozofičnimi teoremi in nič več! Toda evangelij in apostolska pisma podajajo resnico o Bogu in človeku, o družbi in njeni oblasti, o delu in pridobitku s tako preprosto, a do globin in skrajnosti segajočo modrostjo, da ostane večno plodovita za življenje in naravnost sili k oživotvarjanju. A tudi to je se malo. —

9. Odločilno pa je, da je Kristus nauk in milost organiziral kot božje kraljestvo. S tem je njegova religija postala svetovnozgodovinska in svetovladna veličina; socialni princip pa je dvignen v sfero božanstvenega. Tudi neveren mislec mora smatrati cerkev za silo, ki je vsaj enakovredna vsem tistim kulturnim panogam, ki se jim socialni značaj ne more odrehati. A cerkev ima v zgodovini tisto zaslugo brez primere, da je na socialnih in materialnih razvalinah starega poganskega sveta zgradila novo kulturo, duhovno, družabno in gospodarsko, ki je enotno objemala vse narode zapada, ne z zunanjo silo oblasti, ki oživotvarja le kratkotrajne svetovne vlade.

*) H. Winkler, Der alte Orient u. die Geschichtsforschung, 11.

ampak z notranjim moralnim vplivanjem in s tihim postopnim razvojem, torej z resnično organskim procesom. To je bilo le tako mogoče — pravi J. Mausbach — ker je cerkev od svoje ustanovitve sem nosila v sebi kar najgloblje pojmovanje in udejstvitev socialnega principa. V starem kulturnem svetu ni mogla več prodreti s svojim principom, da bi prerodila in otela tradicionalno kulturo. Tisti svet je v sebi razpadel od nemoralnosti in od brezsrčnega kapitalizma. Sodobni pisatelj Salvian poroča, da so se bili bogati posestniki zakrknili v blaznem sovraštvu zoper vero in Boga. Treba čitati n. pr. sv. Ambrozija knjige o Nabutu in Tobiji ali pa nekatere govore sv. Janeza Krizostoma, da spoznamo, s kakim ognjem so se tedanji škofje borili zoper socialno rano oderuškega kapitalizma. Toda le posamezniki in skupine so se res krščansko prerodile. Zato je cerkev tiste prve veke seme socialnega principa najprej v lastnem notranjem življenju razvila in okrepila. Ko so potem prihruli germanski in slovanski narodi ter zadali rimski državi poslednji sunek, je pa cerkev na tej ledini sijajno izkazala kulturnotvorno silo, kakršne doslej nobena druga ustanova ni dosegla. Le dve nesumljivi priči naj spregovorita. Materialistični kulturni zgodovinar Hellwald, sovražnik krščanstva, izjavlja sledeče: »Nepriistranski ocenjevalci dopuščajo, da je krščanstvo že celo v narodih starega veka vzbudilo nazore, ki jih po modernih pojnih imamo za popolnejše, kakor n. pr. zastran odpravljanja telesnega ploda, zastran pomora otrok in njih zametavanja, zastran samomora; pripomoglo je, da so se zatrle bojne igre gladiatorjev, vzbudilo je nevoljo nad smrtno kaznijo in razsežno smisel za dobrodelnost, ki je bila klasični starodavnosti čisto tuja. Sploh je to, kar imenujemo »humaniteto«, skoro izključna pridobitev krščanskih vekov.«⁵⁾ Francoski svobodomislec Avg. Comte, sloveč sociolog, pa trdi, da je cerkev v srednjeveškem družabnem redu ostvarila najbolj srečno in najbolj sijajno gospodarsko dobo, ki jo sploh zgodovina pozna. Podobno izjavlja Marx.

10. Kar najbolj značilno loči to socialno dobo kulturnega človeštva od vseh prejšnjih in kasnejših, je enotna duhovna podstava vse skupnosti, idealni moment v stanovskih in gospodarskih stremljenjih. A ta podstava se nikdar ne more globlje položiti, nego jo je položila cerkev z religiozno dogmo, ki daje vsem stanovom in narodom enak odgovor na zadnja življenjska vprašanja. Tako je ustvarjena družbi skupna duhovna atmosfera, ki ljudi vzajemno zbližuje, a njih nasprotujoče si interese omiljuje. Časnost je harmonično naravna na večnost in nobena kulturna panoga, tudi gospodarska ne, se ne izkuša otresti občeveljavnega moralnega za-

⁵⁾ Hellwald, Kulturgesch. 1875, 435.

kona. Sombart v knjigi »*Moderner Kapitalismus*« tako-le označa gospodarsko mišljenje še ob sklonu srednjega veka: »Nebrzdano, neomejeno teženje po dobičku so imeli ves tisti čas za nedopustno, za nekrščansko, in duh starega tomističnega gospodarskega modrostovja je vsaj oficialno še vladal srca: »Ako imaš sam kakšno blago, pač lahko iščeš poštenega dobička, a po krščansko, da tvoja vest ne bo trpela in da tvoja duša ne bo oškodovana«. Tukaj in v vseh spremembah gospodarskega življenja je ostala zapoved vere in npravnosti najvišji pravec; ni bilo še govora o tem, da bi se ekonomski svet izluščil iz versko-nravnega sestava celokupnosti. Vsako posamno dejanje je bilo neposredno podrejeno najvišji moralni sodnji: božji volji. In ta je bila, kakor občeznano, mamonističnemu pojmovanju reči kar najstrože nasprotna. Tako je vse krščansko gospodarstvo starega sloga že iz tega vzroka ostalo vedno n r a v n o u m e r j e n o«. S temi besedami je Sombart dobro označil enotno duhovno atmosfero, ki prešinja in oploja krščanski gospodarski red. Doba, ki ga je ostvarjala, je najmanj trpela od tiste tragike, ki je v razdvojenosti med kulturo in moralno-socialnim principom. Kako klavrna je v primeri s to vseobsežno duhovnotvarno enoto — razrvanost starega paganstva pa tudi razklanost modernih življenjskih nazorov!

11. Cerkev sama se predstavlja kot utelešen socialni princip. Ima sicer nadnaraven značaj, a je silno važna tudi za splošno družabno življenje, ker po svoji veličini, žilavosti in organiziranosti ustroju vzorno prednjači vsem drugim družbam. Zgodovina sijajno izpričuje, da je tudi cerkev sama iz svojega socialno zasnovanega bistva vedno zopet črpala živo umevanje za vsa socialna vprašanja in bister pogled za velikopotezno, organsko začrtano socialno delo. Ta zgled cerkve in njeno zaupanje v lastno moč je v današnjih razrvanih, dizorientiranih in pesimistično zastrupljenih časih posebna dragocenost, ki ima možnost presenetljive bodočnosti. A zelo treba tudi prepričanim katoličanom ne samo filozofično, ampak tudi historično šolanega pogleda na socialni problem. Vse premalo se zavedamo, kako so velike in srečne družabne tvorbe preteklosti s cerkvijo vznikle, rastle, živele, a s padcem njenega vpliva tudi same padle kot plen reformacije in liberalne revolucije.

V tem pogledu daje mnogo gradiva in odvarja velike vidike nedavno izišla angleška knjiga: A. Guildsman's view of History.⁶⁾ Pisatelj Arthur Penty tam dolži reformacijo in liberalizem, da nista uničila ali odrinila samo stare vere, ampak tudi stari gospodarski sestav guild-cehov, ki ga smatra za najodličnejšo objavo socialne pravičnosti, ki smo jo kdaj videli pri nas.

⁶⁾ Arthur Penty, A Guildmans' Wiew of History. London, Macmillan, 1920.

K temu sestavu — pravi — se bomo morali vrniti, da najdemo rešitev med Scyllo in Charybdo, to je; med nebrzdanostjo kapitalističnega industrializma in med sterilnostjo marxistovskega socializma.

12. Ako naj ta bolj historični del zaključim s kritično mislijo, to bi bila naslednja. Katoličani se niso v vseh dobah dovolj ovedali bogastva duhovnih zakladov, ki tiče v bistvu in zgodovini krščanstva. Zlasti odkar sta protestantizem in liberalizem z ostvaritvijo naturalistične atmosfere močno izolirala krščanski socialni princip, so bili tudi verni katoliški krogi več ali manj načeti po istih razkrajajočih načelih. Odtod pojav, da je bil zlasti revolucionarni 18. vek tako ubog z istinito socialno inspiracijo, da si sicer niso manjkale cerkvi niti tačas svete in heroične osebnosti, naj imenujem le velikega papeža Benedikta XIV in škofa učenjaka in redovnega ustanovnika Alfonza Ligorskega. To bodi tudi nam v pobudo, da ostajamo zavestno v stiku z veliko živo vsebino in z veliko tradicijo krščanstva!
(Konec prihodnjič.)

Clama — ne cesses!

Leopold Cigoj.

Nekaj ilustracije k članku: Italijanski katoličani
za svobodo šole.

Clama — ne cesses! To geslo je proglasil sam sv. Duh po preroku kot pravilo in vodilo za vsako akcijo, ki naj dovede do uspeha.

Pred seboj imam razpravo o nizozemskem šolskem zakonu iz l. 1920; doslej veri in cerkvi najpravičnejši zakon, ki je obenem zelo modern in svobodomiseln v zares pravem pomenu besede. Nizozemcem bi mogli biti za šolske postave zavidni katoličani vsega sveta.

Ko motiš te naravnost vzorne določbe, se ti vsiljuje vprašanje, kako so si Nizozemci priborili take lepe uspehe?

Prebivalstvo Nizozemske je skoro izključno krščansko: katoličani in protestantje; zakon je bil sprejet v zbornici skoro soglasno (75 glasov proti 3); pa vendar bi se hudo motil, kdor bi mislil, da je padel vzorni šolski zakon nizozemskim katoličanom kot čudežno zlato jabolko kar mahoma z neba.

Skozi celo stoletje so se morali vrli Nizozemci vztrajno in odločno boriti, da so si izvojevali zaželene pravice.

Vendar pa danes nimam namena, slikati zgodovinskega razvoja nizozemskih šolskih postav. Dovolil sem si takoj v začetku ta ekskurz le v malo ilustracijo. Pri nas zasledujemo s

posebno pažnjo gibanje italijanskih katoličanov na šolskem polju. Zato nas more le veseliti, da so se tudi v Italiji že vzdramili ter si osvojili prerokov: clama — ne cesses v boju za svobodo šole.

Tla so seveda povsem drugačna in mnogo bolj vroča nego na Nizozemskem, a prognostiki vendar prorokujejo s precejšno gotovostjo, da italijanskim katoličanom ne bo treba čakati celo stoletje na uspehe, ako ohranijo pri započeti akciji vso vztrajnost in odločnost.

Chi la dura — la vince.

Iz vsega srca želimo italijanskim katoličanom vztrajnosti, pa tudi uspehov. Pa še več! V borbi za šolo se kot katoličani in državljani čutimo sedaj eno z njimi. Njih uspehi bo zato tudi naš uspeh; njih poraz — naš poraz.

Do reforme šole v Italiji pa mora priti, ker jo zahtevajo skoro vse struje. Vsa znamenja že kažejo, da ni več daleč čas, ko bo zavihral boj za šolo v parlamentarni areni, kjer bo padla tudi odločitev. Nasprotniki vere in cerkve to že slutijo in čvrsto gibanje katoličanov jih navdaja s strahom. Tako piše Giovanni Gentile, univerzitetni profesor v Rimu: »La questione scolastica interessa particolarmente i cattolici, a quali se ne son fatto un'arma che sarebbe tempo di toglier loro dalle mani.«¹⁾

Zato si oglejmo nekoliko bližje ves razvoj šolskega vprašanja v Italiji, v kolikor posegajo vmes katoličani.

Razločevati bi mogli tri faze, ali bolje rečeno tri odločujoče faktorje, ki so po naravnem in logičnem redu drug za drugim zastavili v tej smeri svoje delo, a se še vedno medsebojno podpirajo in spopolnjujejo. Ti trije faktorji so:

a) Možje obsežnega znanja in velike ljubezni do šole in mladine, katoliški učenjaki, ki so s pisano in živo besedo pojasnjevali svojim rojakom šolski problem in zainteresirali katoliško javnost za šolsko vprašanje.

b.) »L'unione popolare fra i cattolici in Italia«, čvrsta katoliška organizacija, ki propagira te ideje med najširše ljudske sloje.

c.) »Il partito popolare«, ki je kot politična stranka privzela reformo šole v svoj program.

V naslednjem o posameznih nekaj podatkov.

1.) Med prvoboritelje za svobodo šole štejejo v prvi vrsti tri izrazite cerkvene osebnosti:

Monsgr. Radini Tedeschi, škof v Bergamu;

Dva jezuita: P. Zocchi in P. Pavissich.

Med laiki pa se s posebnim priznanjem omenja zlasti comm. Nicolo Rezzara.

Le tem odličnim katoliškim pisateljem in zagovornikom šolskih pravic gre največja zasluga, da so znali z živo in toplo pisano besedo navdušiti rojake za prevažno zadevo. Po njihovi

pobudi se danes živahno razpravlja o šolskem vprašanju med vsemi katoliškimi sloji v Italiji, po društvih in časopisih ter na javnih zborovanjih. Imena teh mož bodo zato z zlatimi črkami zapisana v zgodovini italijanskega šolstva.

Njihove tozadevne spise navedem med slovstvom na koncu članka.

2.) Vso propagando za osvoboditev šole, za pravice privatnih ustanov in zavodov, za reformo državnih izpitov i. t. d. pa vodi in organizira prej imenovana »Unione popolare«. Nepolitična organizacija, ki po ustroju odgovarja naši »Kršč. soc. zvezi«. Glavni sedež ima v Rimu. Predseduje ji že skozi dolgo vrsto let znani conte Dalla Torre.

V Rimu ima U. P. svoje osrednje vodstvo »Giunta direttiva« in »Centro di cultura«; po škofijah svoje »giunte diocesane«, po župnijah pa »gruppi parrochiali«. Torej naravnost idealna in zelo podrobno izpeljana organizacija, ki zajema danes že skoro vse katolike Italije.

Leta 1914. je imela U. P. veliki kongres v Genovi. Na podlagi tam sprejetih resolucij je izdal dne 23. dec. 1914. conte Dalla Torre na vse italijanske katolike obširen proglas, kjer jih poziva, da strnejo vrste v odločno akcijo za osvoboditev šole: »Ad una azione positiva e sistematica per ottenere la riforma completa della attuale legislazione, per la libertà d'insegnamento, derivante dal diritto naturale privato e pel riconoscimento delle storiche autonomie sociali e locali derivanti dal diritto naturale pubblico.«

»Fin d'ora, per voto espresso del Convegno, invitiamo i dirigenti dell'azione locale a nulla tralasciare di quanto potrà servire a formare la coscienza nazionale scolastica, a far conoscere cioè l'importanza del problema scolastico, da cui dipende l'educazione e la formazione di quella gioventù, che dovrà domani maturare i destini della patria: ma soprattutto a istituire senza indugio in ogni comune, di pieno accordo con l'unione delle donne cattoliche, la lega dei genitori, in cui al di sopra d'ogni concetto di parte sarà organizzata la più santa delle autorità, il più sacro dei diritti contro ogni arbitrio ed ogni abuso; l'autorità ed il diritto della famiglia alla libera educazione di figli, che nessun potere deve impunemente violare o distruggere.«²⁾

Dva glavna cilja si je torej z ozirom na šolo postavila U. P.: a) pouk in podrobno agitacijo do zadnje vasi — la formazione della coscienza nazionale scolastica; b) ustanovitev društva krščanskih starišev v vsaki župniji.

²⁾ G. Gentile: „Il problema scolastico del dopoguerra“. Napoli, Ricciardi, 1919, pag. 5.

Od tedaj je postal ta dvojni cilj bojni klic — clama, ne cesses italijanskih katoličanov.

Propagando za šolo podpira tudi že po vsej Italiji močno razširjena »Unione femminile cattolica italiana« in posebno še »La società della gioventù cattolica italiana« (G. C. I.) Mnogo zaslug si je na šolskem polju stekla tudi obojna strokovna krščanska organizacija: »L'unione pro schola libera« v Torinu in L'associazione didattica« v Rimu.

Z imeni je podan že ves program teh organizacij; zato se ne bom spuščal v podrobnosti.

3.) Parlamentarno oporo vsem katoliškim idejam in organizacijam pa nudi italijanska ljudska stranka. Razmere doslej še niso toliko ugodne, da bi si upala započeti odprt boj za reformo šole. Vsekako pa zasleduje s paznim očesom celo gibanje; sodeluje pri vseh šolskih manifestacijah ital. katoličanov, pazi pa tudi na nasprotnike. Svoje zastopnike pošilja na vse važnejše prireditve v sovražnem taboru, da more tako povsod in ob vsakem času braniti pravice cerkve in starišev. V tem pogledu moramo omeniti posebno dva velika kongresa. V aprilu l. 1919. »Convegno di Roma per la scuola popolare« in v maju istega leta »Congresso dei professori di scuole medie« v Pizi. Obehi so se udeležili tudi popolarji; v Pizi je z velikim uspehom nastopil znani Don Sturzo, politični tajnik ljudske stranke.

Ko je šolski odsek U. P. »pro schola« razpisal dan 26. julija 1919. kot dan propagande za šolo, je po vseh sekcijah razvijala najživahnejšo delavnost tudi ljudska stranka.

V popolnejšo ilustracijo naj postavim semkaj še dve resoluciji, ki jih je sprejel P. P. na kongresu v Neaplju:

Il 2. congresso nazionale del partito popolare italiano riaffermando solennemente il principio della libertà d'insegnamento prende atto delle seguenti conclusioni:

1. Istituzione dell'esame di Stato per ogni grado di scuola della primaria alla media e dalla media alla superiore con commissioni di esame per tutti gli istituti scolastici, compresi i privati, che offrono garanzie di equanimità agli allievi da qualsiasi scuola provengano, e si elevi in dignità degli studi compressa dall'attuale monopolio scolastico, antitetico ai lavori di cultura....

2. reclama intanto che il gruppo parlamentare si faccia subito presentatore di un disegno di legge per l'adozione immediata dell'esame dello Stato.³⁾

To bi bila v glavnih obsirih slika prizadevanja ital. katoličanov za reformo in svobodo šole.

³⁾ „La settimana sociale“, 26 dic. 1914, Padova, Cfr. „Civiltà cattolica“ 1915. quaderno 1553, pag. 513 : „Alla conquista della libertà d'insegnamento“.

In uspehi?

Gotovo ni prazno naključje, da ima v sedanji vladi ljudska stranka v rokah ministrstvo za uk in pravosodje. Hrup, ki so ga bile zagnale nasprotnne stranke ob sestavi nove vlade, nas o tem najbolj pouči.

—:—

K sklepu naj navedem še nekaj tozadevnega slovstva! (Cfr. *Civiltà cattolica* 1915. pag. 518).

M s g r. G. R a d i n i T e d e s c h i: Il problema scolastico odierno, 2 volumi, 2. ediz. Roma, Desclee, L 6.—

M s g r. S. Nicotra: La scuola libera. Catania, Tip. Salsiana 1914.

N. R e z z a r a: Il problema scolastico nell'ora presente. Bergamo, Tip. S. Alessandro, 1913, L 2.50.

G. Allievo: La legge Casati e la libertà d'insegnamento.

G. Piovano: La libertà d'insegnamento, Roma, 1901.

G. Z o c c h i S. J.: La libertà d'insegnamento, Roma, *Civiltà cattolica*, 1908, L 1.— Scuole pubbliche e scuole private, ivi L 0.25.—

A. P a v i s s i c h S. J.: Scuola libera, Roma, *Civiltà cattolica*, 1913, L 1.50. —

Za propagandne namene med ljudstvom služi pa posebno: M s g r. R a d i n i T e d e s c h i: La libertà d'insegnamento alla vigilia d'un congresso. Che cosa possiamo, che cosa dobbiamo fare? Torino, libr. editr. internaz., 1914, L 0.20.

Primeri še: Manuale della legislazione scolastica in Italia, ad uso dei comitati cattolici e dei padri di famiglia, Bologna, 1883.

Mnogo aktualnih članov in razprav najdeš tudi v posameznih letnikih: *Civiltà cattolica*.

Vestnik Zbora.

Sobranje „Zbora svečenikov Sv. Pavla“

v Gorici, dne 5. septembra 1921.

Navzočih je 57 članov.

Predseduje starosta sb. dekan Ig. Valentinčič.

Zapisnikar: Karol Oblak.

DNEVNI RED:

1. Poročilo starešinstva in blagajnika.
2. Volitev starešinstva, nadzornika in razsodišča.
3. Prememba pravil.
4. Slučajnosti.

1. a) Predsednik starosta otvori zborovanje in ugotovi, da je občni zbor sklepčen, v kolikor je v smislu § 16. društvenih pravil navzočih nad 1/10 vseh članov, katerih stanje je danes 262.

Pozdravi navzoče, oriše na kratko dosedanje delovanje Zbora, poudarjajoč zlasti veliki pomen »Zbornika«, in izrazi ob splošnem odobravanju zahvalo celega Zbora uredniku sb. Rejcu.

b) Kot drugi je poročal blagajnik sb. Jos. Vodopivec o blagajniškem prometu v letih 1920 in 1921. Iz njegovih podatkov izhaja, da šteje Zbor 262 članov; v letu 1920 je bilo dohodkov Lir 12.747, troškov Lir 11.747, blagajniški preostanek koncem leta Lir 1000.

Leta 1921 (do dneva občnega zbora) je bilo: dohodkov Lir 15.167, troškov Lir 9.879.45, blagajniški preostanek dne 5. septembra 1921 Lir 5.287.55.

Sobranje odobri to poročilo blagajnika enoglasno.

2. Sledila je volitev starešinstva, nadzornika in razsodišča. Sobranje izvoli na predlog sb. Novaka »per acclamationem« v starešinstvo: za starosta sb. dekana Ignacija Valentinčiča v Komnu; odborniki: Zamar Cirila, kurata v Biljah; Antona Berlot, dekana v Kanalu; Cigoj Leopolda, vikarja v Štomažu; Zink Andreja, dekana na Opčinah; Godnič Josipa, župnika v Dornbergu; nadzornikom: sb. Frana Flego, dekana v Buzetu; v razsodišče: dr. Antona Požar, Kopriva; Ivana Koršič, Kobarid, Karola Oblak, Gorjansko.

3. Prememba pravil:

Predsednik predloži spricho sedanjih razmer sledečo premembo pravil:

§ 1. naj se odslej glasi: Ime društva je »Zbor svečnikov sv. Pavla«. Sedež društva je v Gorici.

§ 3. na koncu je dodati: f. snovanje odsekov in podružnic.

§ 5. zadnji stavek naj se glasi: »Redni sodrugi morejo biti samo katoliški svečeniški slovanske narodnosti bivajoči v Italiji.

§ 10. točka b se glasi: »plačati 10 Lir pristopnine takoj o pristopu.

§ 15. se ima glasiti: »Na redno sobranje kakor tudi na izredno vabi starosta — v slučaju § 14 nadzornik — potom povabila v časopisih, ki jih določi starešinstvo vsaj 8 dni poprej. Ta čas sme starosta in odnosno nadzornik skrajšati, če zahteva to korist društva, določivši kraj, dan in uro in dnevni red sobranja.

v § 18. odpadejo zadnje besede »in nadzornik«.

v § 21. se ima glasiti stavek: Takoj po sobranju konstituira se starešinstvo ter izvoli iz svoje srede podstarosta, blagajnika in tajnika.

v § 22. se ima prvi stavek glasiti: »Kadar je starosta za-
držan, nastopa kot njegov namestnik v vseh stvareh podsta-
rosta«.

v § 24. drugem odstavku odpadejo zadnje besede: »sicer
so seje neveljavne«.

§ 36. se ima glasiti: »Upravno leto soglaša s koledarskim
letom.

v § 41. se ima glasiti zadnji odstavek: »Ako društvo pre-
neha, pripade njegovo premoženje kakor sklne zadnje so-
branje«.

§ 42. zadnji stavek, se ima glasiti: »Društvo ima svoj pe-
čat napisom: Zbor svečnikov sv. Pavla v Gorici.«

Sobranje sprejme enoglasno predlagano premembo pravil.
4. Slučajnosti.

Sb. dr. Pavlica je poročal, da se mu je po dolgem trudu po-
srečilo priklicati zopet v življenje slov. sirotišče v Gorici; pri
tej priliki je priporočal sobratom, naj se posebno v teh časih po-
svečajo karitativnemu delu med ljudstvom, kar bo veliko pri-
pomoglo k povzdigi verske zavesti.

Ker ni drugih predlogov, predsednik-starosta zaključi so-
branje zahvaljujoč se sobratom na obilni vdeležbi.

Zapisnikar: Karol Oblak.

Starosta: Ig. Valentinčič.

Sacerdotes adoratores.

Slovenskim duhovnikom go- riške nadškofije na znanje.

Svoječasno je nastala velika ne-
volja med slovenskimi duhovniki go-
riške nadškofije radi ukrepa, da mo-
rajo odslej vsi duhovniki adoratorji
biti pridruženi evharistični centrali v
Turinu, mesto dosedanji centrali v
Bocenu. Vsled tega so mnogi duhov-
niki zahtevali posebnega voditelja za
slovenske adoratorje; nekateri so ce-
lo nasvetovali mene za ta posel. Sam
prevzvišeni gospod nadškof mi je pi-
smeno ponudil omenjeno vodstvo, za
kar se mu tu še posebno zahvaljujem.

Med tem se je pa, hvala Bogu, na-
šel izhod iz te zagate. Tržaški škof
je v dogovoru z menoj rešil zadevo
za našo škofijo tako-le: Ker ostane

Bocen v mejah Italije, ostanemo tudi
vsi dosedanji adoratorji v zvezi s
središčem v Bocenu. Italijanski du-
hovniki, ki se na novo priglasijo, si
morejo prosto izbrati, ali pristopijo k
Bocnu ali Turinu. Z ozirom na ital.
duhovnike je škof pridelil meni, Slo-
vencu, enega italijanskega duhovnika
kot tajnika. To je č. g. župnik Cosolo.
Na tega se morejo italijanski duhov-
niki obračati v vseh društvenih zade-
vah, ako se jim ne zdi primerno, obr-
niti se naravnost na me. Na isti način
je rešil to vprašanje prevzv. nadškof
goriški, ki je imenoval za tajnika
č. g. Reščiča, vodjo gluhonemnice v
Gorici. Na tega se morejo odslej ob-
račati vsi slovenski duhovniki go-
riške nadškofije v zadevah adoracije.
G. Reščič bo pa delal sporazumno z
g. Krenom.

Gledé preč. g. Krena pa omenim, da ga poznam že iz bogoslovnice kot strogo nepristranskega moža. Torej ga ni mogla voditi v njegovem postopanju nacionalistična pristranost. — Pred časom sem bil osebno pri njem in zatrdiril mi je, da ni nikdar nameraval odcepiti duhovnikov častivcev od središča v Bocenu. On se je le v času prepirja obrnil v Bocen in prosil pojasnila glede nadaljnje postopanja. Vsled disorientacije, ki je nastala po polomu Avstrije, so mu preč. oo. evharistinci odgovorili, da je odslej središče za škofije Jul. Benečije v Turinu. Ta odgovor se je zdel g. Krenu kategoričen, za to ga je tudi objavil.

Upam, da bo to pojasnilo zadostovalo v poravnanje nesporazuma. Čč. gg. se bodo gotovo zopet z vso go-

rečnostjo oprijeli društva duhovnikov-častivcev in privabili mnoge nove člane v našo prelepo: *Associatio sacerdotum adoratorum*.

Andrej Furlan,

voditelj D. Č. za tržaško škofijo.

Opomin vsem duhovnikom častivcem.

Duhovniki častivci naj ne pozabijo poslati letnega prispevka **2 liri** kot članarino na centralo ali pa na svojega škofijskega voditelja ali tajnika. Stroški, ki jih ima centralno vodstvo, so tako veliki, da je moralo doležiti letni prispevek.

Naročnino za list: »Ss. Eucharistia« ali pa »Annali dei sacerdoti adoratori« naj čč. gg. pošiljajo naravnost na dotična upravišтва. **A. F.**

Sestanek bogoslovcev.

Že meseca junija so mislili primorski slov. bogoslovci, ki študirajo v Ljubljani in so organizirani v Mahničevem klubu, da bi priredili slovenski bogoslovci iz Primorja skupen sestanek. In najlepša prilika za to se je ponudila ob socialnem tečaju, ki se je vršil v dneh 17. in 18. avgusta t. l. na Otlici. Udeleževali so se ga tudi slov. bogoslovci. Poleg predavanj na socialnem tečaju so imeli bogoslovci tudi v svojem krogu predavanja. Referirali so tovariš B. Mlekuž o duhovnikovem delovanju s posebnim ozirom na razmere v Primorju; tov. Ferjančič Edko o mladinski vzgoji, in

tov. F. Kodrič o katolicizmu in narodnosti. Po vsakem referatu se je razvila jako živahna debata, ki je veliko pripomogla do razjasnitve aktualnih vprašanj. Sestanek so posetili gosp. poslanec Virgilij Šček, gosp. župnik Rejec ter domači g. župnik Posarelli. — Goriško bogoslovje je poslalo na sestanek šest, ljubljansko sedem in videmsko enega bogoslovca. Na sestanku je poročal tudi ljubljanski tovariš bogoslovec Paté o internacionalnem kongresu katoliškega dijaštva in inteligence v Pragi.

L. L.

Odsek za šolstvo.

Katehetski sestanek.

Katehetski sestanek bo v Gorici v nadškofijski palači dne 13. oktobra ob 9. uri.

Dnevni red:

- 1.) Dr. Jakob Ukmar: »Kako naj katehet uporablja sv. pismo?«
- 2.) Dr. Miroslav Brumat: »Katehet v novi dobi.«
- 3.) Poročilo o sedanjem pravnem položaju veronauka.
- 4.) Eventualno še referat: »O metodiki verskega pouka.«
- 5.) Razni predlogi in nasveti.

Pop. ob 2. uri shod v zadevi Marijinih družb.

Sobratje kateheti ste vabljeni, da se tega sestanka najobilneje udeležite.

L. Cigoj.

Važen odlok.

Commissariato Generale Civile per la Venezia Giulia.

Ufficio III: Istruzione.

N.º 315/6251.

Oggetto: Istruzione religiosa nelle scuole popolari.

Norme esecutive.

Ai commissari civili dei distretti politici.

Ai sindaci di Trieste — Gorizia e Rovigno.

In relazione ai chiarimenti chiesti circa l'applicazione di quanto venne esposto con dispaccio 21. nov. 1920.

N.º 5032 — 12 — 6. sul insegnamento religioso nelle scuole popolari nelle Nuove Provincie, il Ministero della pubblica istruzione impartisce le norme seguenti:

1.) La religione è da considerarsi come materia d'obbligo per tutti gli scolari che non ne siano dispensati.

2.) La fissazione di giorni di vacanza da concedersi per determinate pratiche religiose deve esser fatta a seconda dei luoghi, con criteri prevalentemente tecnici, tenendo conto della misura preesistente degli esercizi religiosi, giusto il punto 4. del dispaccio sopra citato e della proporzione numerica degli scolari, che non avendo chiesto di esser ne **dispensati**, partecipano agli esercizi stessi.

Quanto precede non deve pregiudicare il concetto, che le pratiche religiose siano convenientemente tenute secondo le consuetudini. Pertanto al principio del prossimo anno scolastico le S. S. L. L. considerato quanto sopra, avvanzeranno a questo Commissariato Generale Civile proposte concrete circa le vacanze da concedersi entro l'anno per le pratiche religiose.

Il Com. Gen. Civile:

P. C. C. Fto Crispo Moncada.

Ta važni odlok tvori podlago za vse podrobne razprave in sklepe pri okrajnih šolskih svetih, ki bodo izdali še pred začetkom novega šolskega leta na'ančnejša navodila krajnim šolskim svetom in šolskim vodstvom.

Naj navedemo tu npr. sklepe okrajnega sveta v Gorici, v kolikor smo doznali za nje:

1.) Veronauk je obvezen predmet za vse otroke izvzemši one, katerih stariši ozir. teb namestniki zaprosijo začetkom leta za dispenco.

2.) Veronauk ohrani med obveznimi predmeti prvo mesto.

3.) Verske vaje so obvezne za vse učence, ki obiskujejo veronauk. Za trikratno šolarsko spoved in sv. obhajilo se dovolijo prosti dnevi (6 pol-dnevov ali 3 celi dnevi). Šolarji se vdeležijo prošnjih procesij v dan sv. Marka in Križev teden ter procesije sv. R. T.

4.) Nadzorovanje otrok pri verskih

vajah je dano učiteljstvu na prosto. Učiteljstvo ni dolžno nadzorovati otrok ob takih prilikah, pač pa se mu to priporoča.

5.) Katehetom, ki morajo poučevati izven bivališča, se nakaže dvojna potnina.

Toliko v vednost, dokler ne dobimo natančnejših uradnih navodil.

Deželna učiteljska konferenca in veronauk.

Letošnja deželna učiteljska konferenca v Trstu je izvolila poseben odsek, kateremu je poverila pregled drž. šolskega zakona z dne 14. maja 1869. in 2. maja 1883. ter mu dala nalogo, da predloži tozadevne »nujno

Besedilo zakona.

§ 1. Ljudski šoli je naloga, otroka нравno-versko vzgajati, razvijati jim duševne moči, oskrbovati jih s potrebnimi znanostmi in zvedenostmi, da se lahko dalje izobrazujejo za življenje, in dajati jim pravo podstavo, da bodo kdaj vrli ljudje in državljani.

§ 3. Učni predmeti obče ljudske šole so:

Veronauk;
etc.

§ 5. Za pouk veronauka skrbe in ga v prvi vrsti nadzirajo dotična cerkvena oblastva. Koliko ur je poučevati veronauk to določuje učni načrt. Kako se ta učna tvarina razdeli na posamezne letne tečaje, ustanavljajo cerkvena oblastva.

Veroučitelji, cerkvena oblastva in verske družbe morajo izpolnjevati

potrebne spreminjevalne predloge, ki bi določili začasni preustroj dotičnih zakonskih določil.

Odsek se je sestal dne 6.-7.-8. in 9. junija v šestih sejah ter je formuliral svoje predloge sledeče: 1

Spreminjevalni predlogi.

§ 1. Ljudska šola ima nalogo, vzgajati mladino s tem, da razvija njeno duševno delavnost ter ji nudi potrebne znanosti in spretnosti, da se nadalje izobrazijo v življenju.

§ 3. Verouk se črta iz vrste obveznih predmetov. Med obvezne predmete se vstavi ročno delo za dečke, telovadba za deklice in dečke, pouk v ital. jeziku za deco na neitalijanskih ljudskih šolah.

§ 5. Verouk je neobvezen predmet za one učence, katerih starši ali namestniki zahtevajo ob priliki vpisovanja, da se njihov otrok udeleži tega pouka. V krajih, kjer manjka duhovnik, ki bi redno delil verski pouk, sme sporazumno s cerkveno oblastjo deliti ta pouk učitelji, ki pripada isti veroizpovedi. Učne ure verouka je

šolske zakone in tiste zaukaze, ki jih po teh zakonih izdajajo šolska oblastva.

Odredbe cerkv. oblastev o veronauku in verskih vajah je šol. vodstvu oznanjati po okrajnem šolskem nadzorstvu. Odredbam, ki se ne ujemajo z občim šolskim redom, se odreka oznanitev. V takih krajih, kjer ni duhovnika, ki bi mogel redno učiti otroke veronauk, se sme s privolitvijo cerkvenega oblastva naložiti učitelju, da on otroke, ki so z njim ene vere, poučuje v tem nauku, držeč se ukazov, izdanih po šolskih oblastvih.

Ako katera cerkev ali verska družba noče poskrbeti za poučevanje v veronauku, naj deželno šolsko oblastvo, zaslišavši dotičnike, odredi, kar je potrebno.

§ 26. Pravna razmerja učiteljskega osebja se uravnavajo s posebnimi predpisi. Veroučitelji, ako se stalno namestijo, naj bodo — kar se tiče pravic in dolžnosti, enaki glavnim učiteljem.

§ 48. Službovanje v javnih šolah je javna služba in dobiti jo more enakomerno vsak državljan, ki je zakonito izkazal svojo usposobljenost za to.

Za odgovorne šolske voditelje se smejo postaviti samo taki učitelji, ki izkažejo tudi, da so sposobni učiti veronauk tistega veroizpovedanja, kateremu pripada večina učencev dotične šole po poprečnem številu, kakor je bilo v prejšnjih šolskih letih...

Šolskega vodstva dolžnost je, udeleževati se nadziranja šolske mladine pri redno postavljenih verskih vajah po učiteljih dotičnega veroizpovedanja.

nastaviti tako, da sledo učnim uram rednega (obveznega) pouka. (Drugo se črta.)

§ 36. Črta se določilo o veroučiteljih.

§ 48. se spremeni v smislu, da je učiteljska služba dostopna vsakemu italijanskemu državljanu.

Odstavek o usposobljenosti šolskih voditeljev v veronauku se črta povsem.

Se črta.

Tako dotični odsek. Ne stoji pa za njim velika večina našega zavednega učiteljstva, ki je samo priča, kako

so se krščanski stariši povsod enoglasno izjavili za veronauk.

Konference.

Konferenca idrijske dekanije.

Poletno delo.

Vkljub grozni vročini konferenca ni imela »vročinskih počitnic«.

Dne 23. junija smo se sešli na Vojškem, 1090 m nad morjem. Referat je imel predsednik konference, župnik Karel Šupin, o socialni pridigi: Duhovnik boži vse vsem! V pridigah današnjega časa je treba večkrat poudarjati bistvo dela; lajšati delo s kršč. resnicami (Ketteler: Arbeiterfrage u. Christentum). Treba govoriti o lastni in tuji — tvoje. Ne polemike, ampak mirna razlaga božjega in naravnega zakona. Socializacija duš — ljubezen do bližnjega. Proč z materialističnim duhom pri bogatih in revnih!

Zgledi: sv. Elizabeta, sv. Vincencij itd. itd.

Proti npravnemu razkroju duš poudarjanje čistosti.

Euharistija bodi most med katoličani vseh narodov.

Katoliška internacionala!

V smislu okrožnice tržaškega ordinarijata smo zbrali za istrske sobrate 90 lir.

Vsi sobratje so pristopili Misijonski družbi duhovnikov.

O potrebi misijonov; ponižna presnja ljudstva in duhovnikov na nadškofjski crčrarijat, da po moči kaj ukrene v tem oziru.

Naše kulturno delo nujno rabi središče, vzpodbujajočega vodstva!

Naj se že vendar zgane in poživi Kršč. soc. Zveza v Gorici!

Dne 28. julija je bila konferenca v Spodnji Idriji. Referat: msgr. Arko: Duhovnik — nekdanj — sedaj — v prihodnosti.

Praletična navočila za privatno in dušnepastirsko življenje duhovnika sedanjih dni.

Na tej konferenci smo sklenili, letos vršiti duhovne vaje za duhovnike idrijske dekanije v hiralnici sv. Antona v Sp. Idriji. Naprosili smo dr. Zdešarja, ki je odjel. Vseučiliški prof. dr. Snaj je nam zanimivo predaval o stanju eksegeze sv. pisma nove zaveze, o pristnosti evangelijev. Vzeli smo na znanje novi odlok o verouku v šoli in določili proste dneve za verske vaje.

24. avgusta smo se zbrali v Zavracu, zadnji naši fari proti SHS. Domači župnik, špiritual naše konference, sobrat Miklavčič, nam je v cerkvi v dobro premišljeni razpravi pojasnil razmerje sočasne javnosti do Kristusa, njegovega nauka in nastopa in razmerje sedanje javnosti do duhovnika, ki je, ali bi vsaj moral biti: alter Christus! G. dekan je poročal o dekanijški konferenci v Gorici. Žalostni smo vzeli na znanje postopanje višjih oblasti in sklenili, da smo vsi kot en mož s svojim slovenskim nadpastirjem.

Krona našega poletnega dela pa so bile duhovne vaje pod vodstvom dr. Zdešarja v hiralnici sv.

Antona v Sp. Idriji od 29. avgusta do 2. septembra. Udeležili smo se jih vsi, razun enega, ki je bil zadržan doma. Iz goriškega se jih je udeležil sobrat Širaj iz Gorenje Tribuše. Globoke misli voditelja, mir hiralniškega vrta, molitev in milost Srca Jezusovega, vse to je vzbudilo v nas neskončne lepote in dobrote za sedaj in za prihodnost. Bodi na tem mestu izražena najprisrčnejša zahvala dr. Zdešarju in predsedniku konference župniku Supinu, ki je vse aranžiral in vodil, in č. sestram usmiljenkam za postrežbo! Dal Bog, da bi ne bil le spomin na te svete dneve lep, ampak tudi sadovi za nas in za naše ljudstvo!

V Sp. Idriji, 3. septembra 1921.

Breitenberger, tajnik konference.

**Konferenca »Zajednice Srca Jezusa«
za svetogorsko pogorje na Sv. Gori
dne 8. avgusta 1921.**

Konference so se vdeležili razen enega vsi gg. sobratje. Kot ljub gost je bil navzoč tudi sobr. Leopold Cigoj. — Ob 9. uri je maševal sobr. Butkovič v svetogorski kapelici. Pred sv. mašo je imel sobr. — predsednik dekan J. Rejec lep nagovor, v katerem nas je navduševal k srčni ljubezni do naše nebeške Matere Marije, ki je vsled svoje tesne zveze z Jezusom pravi vzor gorečega duhovnika in častilca Presv. Srca.

Po sv. maši je bila konferenca v samostanu.

Vspored:

1. Reферat sobr. Brumata: Junaštvo duhovskega poklica. Natisnjen je v tej številki lista.

2. Slučajnosti.

1.) Sobr. dekan Rejec sproži z ozirom na »Monita« v 6. številki »Folia« debato o tem, kako se naj ustanovijo bratovščine Najsv. Zakramenta. Konferenca želi tozadevnih navodil od ordinarijata.

2.) Sobr. gost Cigoj nas opozori na vprašanje verskega pouka v šolah. Za vsak slučaj moramo biti pripravljeni na odločen odpor proti vsaki kršitvi pravic, ki jih imajo Cerkev in stariši do šole. Ali je treba društev krščanskih starišev? — Ne prenačimo se, pač pa resno prevdarimo.

3.) Sobr. Filipič bi rad rešil pozabljenosti nekatere zares lepe in praktične sklepe lanskih konferenc. Predvsem povdarja, da se moramo resno lotiti dela posvetitve družinam Srca Jezusovemu. Konferenca sklene, da se pri prihodnjem sestanku najprej sama najslovesneje posveti. — Nadalje izpraša sobr. Filipič svojim tovarišem vest glede tedenske adoracije naj bi posvetil vsakdo vsaj eno uro na teden meditaciji pred Najsvetejšim.

4.) Ker se je sobr. Butkovič odpovedal tajništvu, je konferenca poverila to nalogo sobr. dr. Brumatu. — Predsednik ostane sobr. dekan Jakob Rejec, podpredsednik sobr. Ivan Franké.

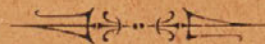

Konferenca „Zajednice Srca Jezusova“ za črniški dekanat

ima skoro redno vsak mesec konferenčne sestanke. Javnost bi utegnilo zanimati, da je župni upravitelj ajdovski sobr. J. o. s. F. o. n poročal enkrat o položaju duhovnika-dušnega pastirja na sploh po italijanskem pravu, drugič posebe o položaju župnika-beneficiata. — Uredništvo upa, da predavatelj tvarino priredi za »Zbornik«. — Meseca julija, smo ponovili slovesno posvečenje konference kot družine Srcu Jezusovemu, kar smo bili prvič izvršili pred letom časa.

Socialni tečaj

za dijaštvo se je vršil dne 18. in 19. avgusta na Otlici. Udeležilo se ga je 40 slušateljev akademikov, bogoslovcev in srednješolcev, predavali so poslanec Šček, urednik dr. Besednjak, tajnik »Edinosti« dr. Bitežnik in župnik Rejec. Od predavanj je danes v listu priobčena: Socialna filozofija krščanstva. — Bogoslovci so imeli v lastnem krožku predavanja, ki se po vrsti priobčijo v »Zborniku«.

Vsebina št. 6-8.

Litterae Benedicti PP. XV. episcopo Angelo Bartolomasi	109
Zahvala „Zbora“ sv. očetu	110

Asceza in pastoralna.

Dr. M. Brumat, Junaštvo duhovnikov	112
E. Cigoj, Več zanimanja Marijine družbe	115
E. F. stud. th., Jezus, prijatelj otrok — vzor duhovnikov	118

Homiletika.

J. Godnič, Homiletična zrna I.	126
--	-----

Znanstvo.

Sv. Ciril in Metod	130
J. Rejec, Socialna filozofija krščanstva	134
L. Cigoj, Clama — ne cesses !	144

Vestnik „Zbora“.

Sobranje „Zbora“ svečnikov sv. Pavla	148
Sacerdotes adoratores	150
Sestanek bogoslovcev	151
Katehetski sestanek	152
Vežen odlok	152
Deželna učiteljska konferenca in veronauk	153
Konference	156
